

РАХУНКОВА ПАЛАТА

ЗАТВЕРДЖЕНО
рішенням Рахункової палати
від 11.09.2018 № 23–5

**Звіт про результати аудиту ефективності виконання
зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного
співробітництва і за Рамковою програмою Європейського
Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”**

Київ 2018

Рахункова палата від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням (стаття 98 Конституції України).

Організацію, повноваження та порядок діяльності Рахункової палати визначає Закон України від 02.07.2015 № 576–VIII “Про Рахункову палату”.

Згідно з цим Законом, повноваження, покладені на Рахункову палату Конституцією України, здійснюються через провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту).

Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів.

Рахункова палата застосовує у своїй діяльності основні принципи діяльності Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI), Європейської організації вищих органів фінансового контролю (EUROSAI) та Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (ISSAI) в частині, що не суперечить Конституції та законам України.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ	4
УЗАГАЛЬНЮЮЧІ РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ	9
1. ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ	18
2. РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ	22
2.1. Оцінка виконання рекомендацій Рахункової палати за результатами попереднього аудиту.....	22
2.2. Оцінка планування і затвердження видатків.....	24
2.3. Стан реалізації міжнародних проектів	32
2.4. Стан співпраці з Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН)	36
2.5. Стан співробітництва з Міжнародною європейською інноваційною науково- технічною програмою EUREKA	40
2.6. Стан співробітництва з Українським науково-технологічним центром	46
2.7. Стан співробітництва за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”	52
2.8. Стан співробітництва за Програмою наукових досліджень та навчання Євратом	63
Додаток	66

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

бюджетна програма 2201040	бюджетна програма за КПКВК 2201040 “Дослідження, наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами та державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка преси, розвитку наукової інфраструктури, наукових об’єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності Державного фонду фундаментальних досліджень” (2017 і 2018 рр.)
бюджетна програма 2201380	бюджетна програма за КПКВК 2201380 “Виконання зобов’язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва” (2017 рік), “Виконання зобов’язань України у сфері освіти та міжнародного науково-технічного співробітництва” (2018 рік)
бюджетна програма 2201570	бюджетна програма за КПКВК 2201570 “Виконання зобов’язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020” (2017 і 2018 рр.)
Бюджетний кодекс В’єтнам	Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456–VI Соціалістична Республіка В’єтнам
Грантова Угода № 2017/389126–1/5	Грантова Угода “Зовнішні дії Європейського Союзу” № 2017/389126–1/5
Деталізований план МОН № 275	Деталізований план заходів Міністерства освіти і науки України з виконання Плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, затвердженого розпорядженням Кабінетом Міністрів України від 03.04.2017 № 275–р, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 19.05.2017 № 721
ДКС України	Державна казначейська служба Україна
ДСТУ 3396.0–96	ДСТУ 3396.0–96 Захист інформації. Технічний захист інформації. Основні положення
ДСТУ 3973–2000	ДСТУ 3973–2000 Система розроблення та поставлення продукції на виробництво. Правила виконання науково-дослідних робіт. Загальні положення
ДФФД	Державний фонд фундаментальних досліджень
Євратом, Програма Євратом	Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2014–2018)
Загальні вимоги № 1536	Загальні вимоги до визначення результативних показників бюджетних програм, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 10.12.2010 № 1536, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 27.12.2010 за № 1353/18648 у редакції наказу Міністерства фінансів України від 15.06.2015 № 553
Закон № 51	Закон України від 10.02.1995 № 51/95 “Про наукову і науково-технічну експертизу”
Закон № 604	Закон України від 15.07.2015 № 604–VIII “Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
Закон № 610	Закон України від 01.10.2008 № 610–VI “Про ратифікацію Заяви про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі “EUREKA”

Закон № 674	Закон України від 05.11.2013 № 674–VII “Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Індія про науково-технологічне співробітництво”
Закон № 848	Закон України від 26.11.2015 № 848–VIII “Про наукову і науково-технічну діяльність”
Закон № 1418	Закон України від 15.06.2016 № 1418–VIII “Про ратифікацію Протоколу про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру”
Закон № 1542	Закон України від 22.09.2016 № 1542–VIII “Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014–2018)”
Закон № 1666	Закон України від 02.09.2014 № 1666–VII “Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН) стосовно надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН”
Закон № 1906	Закон України від 29.06.2004 № 1906–IV “Про міжнародні договори України”
Закон № 2296	Закон України від 15.03.2001 № 2296–III “Про надання згоди на обов'язковість для України Угоди про створення Українського науково-технологічного центру”
Закон України про державний бюджет на 2017 рік	Закон України від 21.12.2016 № 1801–VIII “Про Державний бюджет України на 2017 рік”
Закон України про державний бюджет на 2018 рік	Закон України від 07.12.2017 № 2246–VIII “Про Державний бюджет України на 2018 рік”
ЗВО	Заклади вищої освіти
ІСМА	Інститут сцинтиляційних матеріалів Національної академії наук України
ІЯД	Інститут ядерних досліджень Національної академії наук України
КНУТД	Київський національний університет технологій та дизайну
Конвенція	Конвенція про заснування Європейської організації ядерних досліджень та Фінансовий протокол, що додається до неї, яка була підписана 01.07.1953, набрала чинності 29.09.1954 (із змінами від 17.01.1971)
Координаційний центр	Координаційний центр з питань виконання Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
МАН	Мала академія наук України
Мінфін	Міністерство фінансів України
МКР	Міжвідомча координаційна рада з питань співпраці між Україною та ЦЕРН
МОН	Міністерство освіти і науки України
наказ № 79	наказ Міністерства освіти і науки України від 30.01.2018 № 79 “Про визначення основних напрямів використання бюджетних коштів відповідно до міжнародних договорів України на 2018 рік”
наказ № 329	наказ Міністерства освіти і науки України від 28.02.2017 № 329 “Про визначення основних напрямів використання бюджетних коштів відповідно до міжнародних договорів України на 2017 рік”

наказ № 434	норми оплати праці експертів, які залучаються для проведення державної наукової та науково-технічної експертизи, що проводяться за рахунок коштів державного бюджету, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 20.03.2017 № 434 (застосовуються з 01.01.2017), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03.04.2017 за № 442/30310
наказ № 515/140	наказ Міністерства освіти і науки України і Національної академії наук України від 31.03.2017 № 515/140 “Про Міжвідомчу координаційну раду МОН та НАН України з питань співпраці між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН)”
наказ № 1098	наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098 “Про паспорти бюджетних програм”, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21.01.2003 за № 47/7368
наказ № 1558	наказ Міністерства освіти і науки України від 01.12.2017 № 1558 “Про фінансування наукових проектів за Міжнародною європейською інноваційною науково-технічною програмою EUREKA”
наказ № 1609	наказ Міністерства освіти і науки України від 13.12.2017 № 1609 “Про підсумки наукової та науково-технічної діяльності за 2017 рік”
наказ № 1650	Норми оплати праці експертів, які залучаються для проведення державної наукової та науково-технічної експертизи, що проводяться за рахунок коштів державного бюджету, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 29.12.2016 № 1650 (втратив чинність 25.04.2017), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16.01.2017 за № 44/29912
НАУ	Національний авіаційний університет
НКП	Національний контактний пункт Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
НМНКП	національна мережа національних контактних пунктів
ННЦ ХФТІ	Національний науковий центр Харківського фізико-технічного інституту
НТУУ “КПІ імені І. Сікорського”	Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”
НУ “Львівська політехніка”	Національний університет “Львівська політехніка”
Перелік № 1371	Перелік центральних органів виконавчої влади, інших державних органів, відповідальних за виконання зобов’язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 № 1371
План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік	План пріоритетних дій Уряду на 2017 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275–р “Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік”
План пріоритетних дій Уряду на 2018 рік	План пріоритетних дій Уряду на 2018 рік, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 244–р “Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік”
Положення № 630	Положення про Міністерство освіти і науки України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 № 630
Положення про Координаційний центр	Положення про Координаційний центр з питань виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 873 “Деякі питання виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”

Положення про МКР	Положення про Міжвідомчу координаційну раду Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України з питань співпраці між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН), затверджене наказом Міністерства освіти і науки України, Національної академії наук України від 14.09.2016 № 1104/580, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 07.10.2016 за № 1338/29468
Положення про НКП	Положення про національний контактний пункт Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 08.12.2016 № 1469, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 03.01.2017 за № 5/29873
Порядок проведення конкурсу	Порядок проведення конкурсу з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 23.06.2017 № 919, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 19.07.2017 за № 876/30744
Порядок № 227	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання зобов’язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 227
Порядок № 228	Порядок складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 № 228
Порядок № 977	Порядок державної реєстрації та обліку відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт і дисертацій, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 27.10.2008 № 977, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 06.04.2009 за № 312/16328
Порядок № 1197	Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання зобов’язань України у сфері освіти та міжнародного науково-технічного співробітництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1197
Порядок № 1371	Порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.09.2002 № 1371
Порядок роботи Комісії з відбору	Порядок роботи Комісії з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 873 “Деякі питання виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
Постанова № 107	постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 № 107 “Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1197 і від 23.03.2016 № 227”
Постанова № 873	постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 873 “Деякі питання виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
Постанова № 1066	постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1066 “Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання зобов’язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва”

Правила № 1098	Правила складання паспортів бюджетних програм та звітів про їх виконання, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2002 № 1098, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 21.01.2003 за № 47/7368
Програма “Горизонт 2020”	Рамкова програма Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”
Програма EUREKA	Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма “EUREKA”
Розпорядження № 244–р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 244–р “Про затвердження плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік”
Розпорядження № 275–р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275–р “Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік”
Розпорядження № 317–р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.05.2018 № 317–р “Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству освіти і науки на 2018 рік”
Розпорядження № 902–р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2017 № 902–р “Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству освіти і науки на 2017 рік”
Розпорядження № 915–р	розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.09.2011 № 915–р “Про розміщення Українського науково-технологічного центру”
Типове положення № 830	Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.1996 № 830
Угода Євратом	Угода між Урядом України та Європейським співтовариством з атомної енергії про наукову і технологічну співпрацю та асоційовану участь України у Програмі наукових досліджень та навчання Євратом (2014–2018), ратифікована Законом України від 22.09.2016 № 1542–VIII (набрала чинності для України 29.10.2016)
Угода про участь у Програмі “Горизонт 2020”	Угода між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020", ратифікована Законом України від 15.07.2015 № 604–VIII (набрала чинності для України 17.08.2015)
Угода з ЦЕРН	Угода між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН) стосовно надання статусу асоційованого члена в ЦЕРН, ратифікована Законом України від 02.09.2014 № 1666–VII (набрала чинності для України 05.10.2014)
Угода УНТЦ	Угода про створення Українського науково-технологічного центру, затверджена Указом Президента України від 04.05.1994 № 202/94 (набрала чинності 16.07.1994)
Угорщина	Угорська Республіка
Узбекистан	Республіка Узбекистан
УкрІНТЕІ	Державна наукова установа “Український інститут науково-технічної експертизи та інформації”
УНТЦ	Український науково-технологічний центр
Франція	Французька Республіка
ХФТІ	Харківський фізико-технічний інститут
ЦЕРН	Європейська організація ядерних досліджень відповідно до Угоди між Україною та Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН)

УЗАГАЛЬНЮЮЧІ РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ

Міжнародна науково-технічна співпраця є невід'ємною частиною діяльності закладів вищої освіти і наукових установ України.

Науковий потенціал України привертає увагу розвинених країн світу та міжнародних організацій. Одним із шляхів активного залучення українських науковців до міжнародного розподілу праці в науковій сфері є участь у міжнародних програмах і проектах.

У 2017–2018 роках **МОН здійснювало видатки** на забезпечення виконання міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів закладами вищої освіти та науковими установами відповідно до міжнародних договорів та сплату внесків до бюджету міжнародних організацій **за декількома бюджетними програмами:**

- 2201380: 2017–2018 роки – 110064,0 тис. грн;
- 2201570: 2017–2018 роки – 652348,0 тис. гривень.

Аудит проведено з метою оцінки ефективності виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Програмою “Горизонт 2020” у частині **отримання державою економічних та соціальних вигод.**

Висновки аудиту

1. Завдяки сплаті МОН внесків до бюджетів міжнародних організацій Україна отримала низку можливостей від співпраці з міжнародними організаціями у науково-технічній сфері, а асоційоване членство в цих організаціях надало нашій країні певні переваги. Проте співробітництво України з міжнародними організаціями та виконання наукових проектів вітчизняними вченими за кошти міжнародних організацій ще є недостатнім для забезпечення інноваційного розвитку України.

Асоційоване членство в ЦЕРН дало можливість українським вченим долучитися до досліджень у сфері фізики високих технологій і їх результатів, взяти участь у конкурсі на старшого наукового співробітника ЦЕРН, в освітніх програмах, а також тендерах ЦЕРН на поставку продукції. За участі українського представника в адміністративній раді УНТЦ фінансову підтримку після погодження МОН отримують наукові проекти українських закладів вищої освіти і наукових установ, спрямовані на переведення промислово-технічного потенціалу країни з військового на мирне використання. Фінансову підтримку Програми EUREKA отримують інноваційні проекти, мета яких – підвищення продуктивності і конкурентоспроможності галузей промисловості Європи і національних економік на світовому ринку. Асоційована участь у Програмі “Горизонт 2020”, яка є фінансовим інструментом для забезпечення глобальної конкурентоспроможності Європи, відкриває можливості участі України у заходах Програми, обговоренні актуальних питань у програмних комітетах “Горизонт 2020” та формуванні фінансових пропозицій щодо актуальних і потрібних для України тем наукових досліджень. Участь у Програмі Євратом – крок до теоретичних досліджень і спільної роботи на термоядерних установках ЄС.

Водночас існуюча в МОН система використання коштів державного бюджету на здійснення міжнародного науково-технічного співробітництва із залученням для цього значної кількості українських науковців зорієнтована лише на виконання фінансових зобов'язань України – сплату внесків до бюджетів міжнародних організацій (за 2017–2018 роки – загалом 495,1 млн грн) і не забезпечує отримання державою економічних і соціальних вигід.

Внаслідок відсутності досконалої системи моніторингу та механізмів внутрішнього контролю за результатами співпраці закладів вищої освіти і наукових установ України з міжнародними організаціями, а також їх участі у міжнародних наукових програмах, зокрема в рамкових програмах Європейського Союзу з досліджень та інновацій, МОН не володіє системною інформацією про отримані результати. Відсутні легалізовані базові документи державною мовою, які підтверджують права і обов'язки України в цих організаціях.

У 2007 році Рахункова палата надавала пропозиції Уряду і МОН щодо необхідності запровадження системи обліку результатів участі українських вчених у міжнародній науково-технічній співпраці та використання коштів державного бюджету на цю мету. Через невиконання цих рекомендацій збільшуються ризики непродуктивного, нерезультативного і неекономного використання МОН бюджетних коштів на міжнародне науково-технічне співробітництво, ускладнюються передумови для прийняття законних і своєчасних управлінських рішень об'єктами аудиту у цій сфері.

2. У рамках двостороннього міжнародного співробітництва МОН у 2017 і I півріччі 2018 року організовано виконання 158 міжнародних науково-технічних проектів на загальну суму 17805,4 тис. грн, з яких у 2017 році завершено 21 проект. Проте експертиза звітів виконаних робіт не внесена до пріоритетів роботи МОН і з 2015 року не замовлялася, що свідчить про втрату Міністерством внутрішнього контролю за отриманням результатів завершених робіт загальною вартістю 3208,4 тис. гривень.

За замовленням МОН наукову і науково-технічну експертизу наукових проектів здійснював УкрІНТЕІ. Однак через обмеженість бюджетного фінансування УкрІНТЕІ у 2017–I півріччі 2018 року не забезпечила необхідної кількості експертів для проведення наукової і науково-технічної експертизи запитів (заявок) наукових проектів згідно з договорами. Отже, немає достатньої впевненості в об'єктивності проведення такої експертизи лише одним експертом.

Незважаючи на рішення спільних комісій щодо забезпечення мобільності вчених, МОН в окремих випадках при укладанні договорів із закладами вищої освіти не затверджувало їм у кошторисах видатки на закордонні відрядження, а спрямовувало всю суму на виплату заробітної плати вчених і придбання матеріалів. При цьому термін виконання

договорів, укладених МОН із закладами вищої освіти і науковими установами на виконання міжнародних науково-технічних проєктів, становить 2–4 місяці, що свідчить про наявність вже здійснених напрацювань вітчизняними вченими, яким необхідне лише публічне міжнародне визнання. Відсутність закордонних відряджень не відповідає одній із цілей двостороннього міжнародного співробітництва – забезпечення мобільності вчених.

МОН не володіє інформацією про впровадження закінчених міжнародних проєктів, їх вплив на економіку і суспільство, отримані державою вигоди від їх реалізації. Системний моніторинг результатів двостороннього міжнародного науково-технічного співробітництва закладів вищої освіти і наукових установ МОН не проводиться. Надана закладами вищої освіти звітність не узагальнюється.

3. МОН як головний розпорядник бюджетних коштів, відповідальний за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, **формально підійшло до виконання Угоди з ЦЕРН**. Створена МОН спільно з НАН України МКР протягом 2017 – I півріччя 2018 року не діяла.

Завдяки набуттю асоційованого членства в ЦЕРН Україна отримала права та обов'язки, які сформульовано, зокрема, у Конвенції про заснування Європейської організації ядерних досліджень та Фінансовому протоколі, що додається до неї, нормативно-правових актах ЦЕРН та рішеннях її органів. За даними НАН України, це дало змогу окремим українським вченим стати членами персоналу ЦЕРН і взяти участь у програмах навчання, тендерах ЦЕРН. Однак **МОН відсутня інформація щодо такої участі та легалізовані підтвердні документи державною мовою, в яких визначені права і обов'язки України як асоційованого члена ЦЕРН**.

Зосередивши свою увагу на сплаті фінансових внесків (у 2017 році – 1276,7 тис. швейцарських франків, у 2018 році – 1000,0 тис. швейцарських франків) і відрядженнях представників України до Ради ЦЕРН, МОН не забезпечило моніторингу результативності співпраці закладів вищої освіти і наукових установ України з ЦЕРН.

Призначаючи представників України в Раду ЦЕРН, зокрема політичного і наукового, радників цих представників та координатора з фінансових питань, **МОН не визначило їх обов'язків і повноважень. Як наслідок, звіти політичного представника України в ЦЕРН не містять інформації про розгляд результатів наукової співпраці українських виконавців із ЦЕРН. Також відсутні дані щодо вирішення питання участі українських підприємств у тендері на поставку власної продукції, виділення грантів студентам з країн – асоційованих членів для відвідування ЦЕРН влітку.**

Науковий представник України в ЦЕРН протягом 2017 – I півріччя 2018 року взагалі не звітував перед МОН про результати роботи в ЦЕРН.

Відповідно до Угоди з ЦЕРН Україна зобов'язалася забезпечити наукові дослідження в Україні, виконання яких пов'язано з діяльністю ЦЕРН, належним фінансуванням. Проте МОН у 2017 – I півріччі 2018 року не планувало видатків на підтримку таких проектів. Наукові установи і заклади вищої освіти для участі в проектах ЦЕРН залучали власні кошти. Як наслідок, МОН не володіє інформацією про участь українських представників у програмах ЦЕРН та отримані вигоди і переваги від взаємодії України з ЦЕРН.

Результати проведеного опитування закладів вищої освіти і наукових установ свідчать, що головні причини невикористання українськими дослідниками можливостей участі в наукових, навчальних та освітніх програмах ЦЕРН – відсутність організаційної структури та належного інформування, окремого веб-сайта для збору та зберігання інформації. Крім того, недостатнє фінансування наукової і освітньої діяльності стримує підтримку існуючого наукового потенціалу, забезпечення наукової спадкоємності, спрямування його використання для розв'язання тих глобальних задач, які входять до кола наукових інтересів ЦЕРН.

4. МОН не прийнято дієвих управлінських рішень для продуктивного використання 19,1 тис. євро, спрямованих у 2017 році на забезпечення співробітництва з Програмою EUREKA.

Незважаючи на те, що результатом виконання EUREKA-проекту є новий продукт, технологія чи сервісна послуга, які неодмінно спрямовані на ринок науково-технічної продукції та підлягають цільовому використанню чи впровадженню у виробництво, співпраця МОН з Програмою EUREKA не була пріоритетною. У 2017 році МОН надало 199,0 тис. грн державної підтримки лише одному проекту. При цьому порядок визначення розміру державної підтримки таких проектів у МОН відсутній.

З моменту ратифікації заяви України про її членство в Програмі EUREKA (2008 рік) МОН не запроваджено системного моніторингу результатів проектів, які виконувалися в рамках цієї Програми. Як наслідок, дані щодо впровадження результатів в Україні та отриманих переваг і вигід в МОН відсутні. МОН не володіє також достовірною інформацією про джерела фінансового забезпечення української частини проектів. Фактично відповідальність за участь у Програмі EUREKA МОН перекладено на її виконавців (учасників).

МОН не використало повною мірою прав повноправного члена Програми EUREKA: у 2017 – I півріччі 2018 року представники від України не брали участі в заходах, що проводилися Секретаріатом Програми EUREKA, не представляли інтересів України на міністерських конференціях, засіданнях групи представників високого рівня та зустрічах координаторів національних проектів програми. Крім того, МОН не визначено порядку взаємодії представників високого рівня та координатора Програми EUREKA,

їх обов'язків і повноважень в Україні, процедури взаємодії з учасниками проектів.

5. МОН забезпечило УНТЦ приміщенням, а також оплату відповідних послуг з його обслуговування.

Водночас МОН не ухвалено ефективних управлінських рішень щодо виконання вимог Угоди УНТЦ у частині супроводження кожного проекту, що подається українськими учасниками на розгляд адміністративної ради УНТЦ, письмовою згодою держави.

МОН не визначило порядку надання дозволу (згоди) на проекти, які подаються потенційними учасниками для відбору в УНТЦ. У порушення вимог Угоди УНТЦ у МОН відсутні 32 дозволи на проекти, які виконуються в рамках проектів УНТЦ. Крім того, замість передбаченої Угодою УНТЦ згоди, яка на всі проекти від України до УНТЦ повинна надаватися МОН, на проекти, які виконувалися науковими установами НАН України за програмою “Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи”, до УНТЦ подавалися лише листи – погодження академії.

Інформація про результати проектів, які виконувалися в рамках співпраці з УНТЦ, у МОН відсутня. Даними щодо придбаного УНТЦ наукового та іншого обладнання для наукових установ і закладів вищої освіти МОН також не володіє. Водночас УНТЦ, крім ініціативних наукових проектів, підтримував виконання цільових і партнерських проектів, спрямованих на науково-прикладний результат. Проте МОН не володіє даними щодо отриманих Україною вигід від співробітництва українських виконавців з УНТЦ.

6. Набуття асоційованого членства України у Програмі “Горизонт 2020” відкрило нові можливості для України: не тільки виконання наукових проектів українськими закладами вищої освіти і науковими установами, а й їх координація. Також отримано доступ українських бізнес-суб'єктів до інструментів малого і середнього бізнесу, призначених для забезпечення бізнес-інноваційних грантів і підтримки малого і середнього бізнесу. Проте в МОН відсутня інформація та легалізовані базові підтвердні документи державною мовою, в яких визначені правила та умови участі у Програмі “Горизонт 2020”.

Через зволікання МОН з прийняттям управлінських рішень відкриті можливості, яких набула Україна з ратифікацією Угоди про участь України у Програмі “Горизонт 2020”, використовувалися неефективно.

Понад три роки з моменту ратифікації Угоди Україна не представлена в комітетах, відповідальних за моніторинг виконання Програми “Горизонт 2020” за більшістю напрямів, які стосуються нашої країни.

МОН всупереч вимогам Порядку роботи Комісії з відбору і Порядку проведення конкурсу призначено делегатів від України до окремих програмних комітетів з порушенням принципів добросовісної

конкуренції (без конкурсного відбору). При цьому Порядок проведення конкурсу з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, потребує удосконалення.

Створений в Україні **Координаційний центр** покликаний забезпечувати координацію дій центральних органів виконавчої влади для здійснення в Україні заходів, визначених Програмою “Горизонт 2020”, **не функціонує**. **Дорожня карта для імплементації Програми “Горизонт 2020” в Україні відсутня**.

НМНКП наказом МОН не призначено, натомість призначено національного координатора НКП. Як наслідок, **координація національної мережі НКП МОН не здійснюється**. Також МОН не розроблено єдиних методик і правил функціонування НКП.

Повною і достовірною інформацією про участь українських учасників у проектах Програми “Горизонт 2020”, а також щодо фактично отриманих ними грантів на виконання проектів та наукових результатів МОН не володіє. **Аналіз ефективності участі у Програмі “Горизонт 2020” МОН не здійснює**.

Водночас аудиторський аналіз інформації, розміщений на сайті Інформаційної служби співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії CORDIS, свідчить про високу активність українських бізнес-структур у проектах Програми “Горизонт 2020”. Так, 42,3 відс. усіх українських учасників – це приватні прибуткові підприємства, які з набуттям Україною статусу асоційованого члена Програми отримали доступ до інструментів малого і середнього бізнесу. **Проте отримані Україною вигоди і переваги від такого співробітництва невідомі, що свідчить про необхідність запровадження МОН дієвого контролю за отриманими Україною результатами**.

Внаслідок зволікання посадовими особами МОН з прийняттям відповідних управлінських рішень і відсутності обґрунтованих розрахунків видатків спецфонду за бюджетною програмою 2201570 “Виконання зобов’язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020” отримані в грудні 2017 року від Європейського Союзу кошти на підтримку участі українських вчених у проектах Програми “Горизонт 2020” у сумі 4679,5 тис. євро станом на 15.08.2018 не використано.

7. Виконання МОН зобов’язань, що впливають із членства України в міжнародних організаціях, зокрема в Програмі Євратом, є неефективним.

Набуття Україною з 2016 року статусу асоційованого члена Програми Євратом відкрило шляхи для участі українських вчених у перспективних проектах у сфері ядерної енергетики, а також можливості імплементації державою стандартів ядерної безпеки Європейського Союзу. Проте **МОН не забезпечило сплати внеску до бюджету Програми Євратом за 2017 рік**.

Через зволікання МОН з прийняттям управлінських рішень 168,4 тис. євро заборгованості (у тому числі проценти за прострочений платіж у сумі 397,1 євро) погашено за рахунок виплат ЄС на користь України в рамках інших програм технічної допомоги.

МОН не здійснює моніторингу виконання наукових проектів закладами вищої освіти і науковими установами України в рамках Програми Євратом. Дані щодо отриманих наукових результатів за такими проектами в МОН відсутні, а отже, невідомі вигоди та переваги України від цього співробітництва.

8. МОН як головним розпорядником коштів державного бюджету у 2017 і 2018 роках не забезпечено належного планування видатків на міжнародне науково-технічне співробітництво шляхом встановлення причинно-наслідкового зв'язку між обсягом виділених коштів та отриманими результатами.

Всупереч вимогам пункту 22 Порядку № 228, МОН і розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня до проектів кошторисів на 2017 і 2018 роки за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 включено видатки у загальній сумі 248327,2 тис. грн за відсутності обґрунтованих розрахунків за кожним кодом економічної класифікації і деталізованих за видами та кількістю.

У порушення пункту 29 цього Порядку МОН під час розгляду проектів кошторисів також не забезпечило затвердження в кошторисах сум, підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями, зокрема у 2017 і 2018 роках 250738,7 тис. грн видатків за бюджетними програмами 2201380 і 2201570, що відповідно до вимог пункту 16 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу України є порушенням бюджетного законодавства.

Нерівномірний розподіл асигнувань на 2018 рік (на грудень 2018 року за КПКВК 2201570 передбачено 99,2 відс. асигнувань, за бюджетною програмою 2201380 – 74,5 відс.) унеможлиблює виконання МОН вимог щодо своєчасної і в повному обсязі сплати внесків до міжнародних організацій. Як наслідок, станом на 01.08.2018 МОН не сплачено членських внесків за 2018 рік до загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі “Горизонт 2020” (нараховано проценти за прострочений платіж у сумі 12,2 тис. євро), ЦЕРН і Секретаріаті Програми EUREKA.

У 2017 році не використано та повернено до державного бюджету 5694,4 тис. грн, що є неефективним управлінням бюджетними коштами.

9. МОН не забезпечено у 2017 і 2018 роках належної організації формування паспортів бюджетних програм 2201380 і 2201570.

До паспортів бюджетних програм 2201380 і 2201570 на 2017 і 2018 роки МОН не включено результативних показників, які повною мірою характеризують співробітництво України з ЦЕРН, Євратом і за Програмою “Горизонт 2020”. Це унеможлиблює оцінку ефективності бюджетних

програм і ступеня досягнення поставленої мети, що є порушенням вимог пункту 9 Загальних вимог № 1536.

За окремими напрямками до паспортів бюджетних програм 2201380 і 2201570 на 2017 і 2018 роки МОН включено недостовірні результативні показники, що є порушенням вимог пункту 9 Правил № 1098. Також недостовірні результативні показники, не підтверджені офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та управлінського обліку, включено до звіту про виконання паспорта бюджетної програми 2201380 за 2017 рік, що є порушенням вимог частини п'ятої статті 20 Бюджетного кодексу.

Незважаючи на своєчасне у 2017 році подання МОН до Мінфіну паспорта бюджетної програми 2201570, його затверджено з порушенням термінів, встановлених частиною восьмою статті 20 Бюджетного кодексу України і пунктом 6 розділу I зазначених Правил.

За результатами проведеного аудиту Рахункова палата рекомендує:

1. Кабінету Міністрів України:

- запровадити систему обліку результатів участі українських вчених у міжнародній науково-технічній співпраці та використання коштів державного бюджету на цю мету;

- розробити і затвердити критерії оцінки наукових проектів, які виконуються вітчизняними науковцями в рамках співпраці з УНТЦ, їх спрямування на зміцнення національної безпеки України, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ;

- зобов'язати Міністерство фінансів України забезпечити рівномірний помісячний розподіл обсягів асигнувань МОН за бюджетними програмами, що стосуються напряму "Наука", з метою своєчасного виконання зобов'язань щодо сплати внесків до міжнародних організацій;

- зобов'язати Міністерство закордонних справ України посилити контроль за дотриманням МОН вимог статті 16 Закону № 1906 у частині виконання зобов'язань України, взятих за міжнародними договорами, та подання до МЗС відповідної інформації про їх виконання.

2. МОН:

- забезпечити дотримання бюджетного законодавства при підготовці бюджетних запитів;

- здійснювати при плануванні видатків на міжнародне науково-технічне співробітництво деталізовані розрахунки до проекту кошторису МОН і кошторису МОН, а також вимагати аналогічні розрахунки від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня;

- забезпечити рівномірний помісячний розподіл обсягів асигнувань за бюджетними програмами, що стосуються напряму "Наука", з метою своєчасного виконання зобов'язань щодо сплати внесків до міжнародних організацій;

- дотримуватися при визначенні результативних показників паспорта бюджетної програми 2201380 вимог бюджетного законодавства, зокрема, передбачити результативні показники, які характеризуватимуть співробітництво України з міжнародними організаціями і дадуть змогу оцінити ефективність бюджетної програми;
- дотримуватися при складанні звітів про виконання паспортів бюджетних програм вимог бюджетного законодавства в частині достовірності відображення результативних показників.
- забезпечити з метою запровадження моніторингу результативності проектів проведення експертизи ефективності завершених науково-технічних проектів;
- забезпечити з метою належного виконання покладених на УкрІНТЕІ завдань дотримання вимог наказу № 434 в частині оплати праці експертів, які залучаються до проведення державної наукової та науково-технічної експертиз;
- запровадити з метою моніторингу ефективності співпраці українських дослідників з міжнародними організаціями щорічне узагальнення інформації про підсумки наукової і науково-технічної діяльності закладів вищої освіти, у тому числі щодо результатів міжнародного науково-технічного співробітництва;
- з метою забезпечення мобільності вчених при плануванні видатків (особливо в умовах дефіциту бюджетних коштів) перевагу надавати видаткам на відрядження;
- визначити посадову особу МОН, відповідальну за виконання Угоди між Україною та ЦЕРН;
- визначити повноваження представників України у ЦЕРН і запровадити надання звітів про результати їх роботи;
- розмістити на інформаційному порталі МАН Україна-ЦЕРН державною мовою документи, відповідно до яких Україна набула прав та обов'язків у співпраці з ЦЕРН;
- активізувати роботу з EUREKA; визначити обов'язки і права представників Програми EUREKA в Україні та порядок їх координації з учасниками проектів та безпосередньо із представниками країн – учасниць Програми EUREKA;
- узагальнити результати завершених українськими закладами вищої освіти і науковими установами інноваційних науково-технічних розробок, які виконувалися в рамках Програми EUREKA, і стан їх впровадження в Україні;
- розробити і затвердити порядок визначення розміру фінансової підтримки при затвердженні проектів EUREKA;
- розробити порядок розгляду проектів, які потребують згоди держави для участі в проектах УНТЦ;
- забезпечити виконання вимог Угоди УНТЦ у частині розгляду проектів, які мають бути схвалені Адміністративною Радою УНТЦ, та надання письмової згоди (дозволу) МОН на їх виконання;

- запровадити в МОН збір інформації про отримані результати Україною від участі в проєктах УНТЦ, здійснювати моніторинг їх використання;

- запровадити збір інформації про придбане за міжнародні кошти обладнання в рамках проєктів УНТЦ з метою недопущення додаткових витрат бюджету на придбання такого самого обладнання;

- забезпечити своєчасне укладання договорів з НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” для відшкодування йому витрат на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних і експлуатаційних послуг для функціонування УНТЦ, а також дотримання вимог договору оренди нерухомого майна в частині страхування орендованих приміщень для УНТЦ;

- забезпечити своєчасне виконання фінансових зобов'язань МОН щодо сплати внесків за участь у Програмі “Горизонт 2020” відповідно до умов Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” та виставлених рахунків;

- вжити дієвих заходів щодо ефективного використання коштів спеціального фонду державного бюджету, які надійшли в рамках участі у Програмі “Горизонт 2020”, відповідно до затверджених напрямів;

- виконувати зобов'язання щодо забезпечення роботи Координаційного центру з питань виконання Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”;

- призначити наказом МОН національного координатора НМНКП та розробити і затвердити єдині методики і правила функціонування НКП в Україні;

- розмістити в окремому розділі інформаційного порталу “Горизонт 2020” МОН українською мовою регламенти Євратом № 1314/2013 та ЄС № 1290/2013 Європейського Парламенту та Ради, а також рішення Ради Європи від 03.12.2013 № 2013/743/EU, відповідно до яких Україна бере участь у Програмі Євратом;

- розглянути питання щодо необхідності ратифікації міжнародних договорів з Республікою Узбекистан, Соціалістичною Республікою В'єтнам, Французькою Республікою і Угорською Республікою.

3. Рішення Рахункової палати та Звіт про результати аудиту оприлюднити на офіційному веб-сайті Рахункової палати.

1. ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ

1.1. Підстава для аудиту

Відповідно до частини третьої статті 54 Конституції України держава сприяє розвиткові науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Міжнародне науково-технічне співробітництво здійснюється, зокрема, шляхом проведення спільних досліджень та розробок з міжнародними колективами спеціалістів, міжнародними інститутами та спільними підприємствами, проведення міжнародних конференцій, участі у

міжнародних наукових програмах, зокрема в рамкових програмах Європейського Союзу з досліджень та інновацій.

МОН визначено відповідальним за виконання зобов'язань, що впливають із членства України в міжнародних організаціях, зокрема, ЦЕРН, УНТЦ та за Програмами EUREKA, “Горизонт 2020”, Євратом. Відповідно до Порядку № 1371 центральні органи виконавчої влади, які беруть участь у діяльності міжнародних організацій, зобов'язані ефективно використовувати потенційні можливості зазначених організацій з метою зміцнення національної безпеки України, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ; забезпечити виконання зобов'язань, що впливають із членства України в цих організаціях; вживати заходів для забезпечення своєчасної сплати внесків до бюджетів міжнародних організацій згідно з умовами участі в них; стежити за дотриманням прав Української сторони, що впливають із членства України в міжнародних організаціях, а також за виконанням іншими членами міжнародних організацій їх зобов'язань.

Протягом останніх трьох років **обсяг асигнувань із загального фонду державного бюджету**, виділених МОН на виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Програмою “Горизонт 2020”, **збільшився за КПКВК 2201380 майже в 5 разів¹, за КПКВК 2201570 – в 1,5 раза²**. Через невиконання умов міжнародних договорів є ризик погіршення міжнародного іміджу України. Враховуючи це, тема аудиту є актуальною.

1.2. Цілі аудиту:

- дати оцінку отриманих Україною вигід і переваг від міжнародного науково-технічного співробітництва; виконання наукових проектів, стану обліку і впровадження отриманих наукових результатів;
- оцінити існуючий стан продуктивного, результативного, економічного та законного використання коштів державного бюджету, виділених МОН на виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Програмою “Горизонт 2020”, а також коштів, отриманих від міжнародних організацій у рамках науково-технічного співробітництва у 2017 році і I півріччі 2018 року;
- сприяти підвищенню ефективності діяльності об'єктів аудиту у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва, надавши рекомендації щодо покращення їх організаційних і внутрішніх процесів;
- сприяти продуктивному, результативному та економічному використанню бюджетних коштів, а також законному та своєчасному прийняттю управлінських рішень об'єктами аудиту шляхом усунення виявлених аудитом порушень;

¹ Згідно з розписом видатки на 2016 рік – 13482,8 тис. грн, на 2017 рік – 45275,6 тис. грн, на 2018 рік – 64788,4 тис. гривень.

² Згідно з розписом видатки на 2016 рік – 173902,9 тис. грн, на 2017 рік – 201282,0 тис. грн, на 2018 рік – 232440,8 тис. гривень.

- надати рекомендації МОН щодо повноти і своєчасності виконання функцій у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва;
- встановити стан реалізації всіх рекомендацій Рахункової палати, наданих за результатами попередніх контрольних-аналітичних заходів.

1.3. Обсяг аудиту

Предмет аудиту: кошти державного бюджету, виділені МОН у 2017 і 2018 роках за двома бюджетними програмами 2201380 і 2201570 (у частині науково-технічного співробітництва) у загальній сумі **762412,0 тис. грн** (у т. ч. за бюджетною програмою 2201380 за загальним фондом – 110064,0 тис. грн³, 2201570 – 652348,0 тис. грн⁴, з них кошти загального фонду – 433722,8 тис. гривень). Використано у 2017 році і I півріччі 2018 року за бюджетною програмою 2201380 – 42548,7 тис. грн⁵, 2201570 – 192857,9 тис. грн;⁶

- нормативно-правові, розпорядчі й інші акти, міжнародні договори і документи з питань міжнародного науково-технічного співробітництва, управлінські рішення з вказаного питання;

- бюджетна, фінансова, статистична звітність; первинні документи та документи бухгалтерського обліку; бюджетні запити, кошториси, паспорти бюджетних програм, звіти про їх виконання та інші документи, що стосуються предмета аудиту;

- матеріали внутрішнього аудиту.

Об'єкти аудиту:

МОН – головний розпорядник бюджетних коштів; розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня: ДФФД; УкрІНТЕІ; НТУ “КПІ імені І. Сікорського”; НУ “Львівська політехніка”; НАУ; КНУТД.

За результатами аудиту **складено 7 актів**. МОН і УкрІНТЕІ акти підписано із зауваженнями.

Термін виконання контрольного заходу: 25 травня – 14 серпня 2018 року.

1.4. Методика та методи аудиту

Під час аудиту використано Загальні рекомендації з проведення аудиту ефективності використання державних коштів, затвержені постановою Колегії Рахункової палати від 12.07.2006 № 18–4, а також матеріали пілотного аудиту ефективності, рішення Рахункової палати від 13.09.2017 № 18–4.

³ 2017 рік – 45275,6 тис. грн, 2018 рік – 64788,4 тис. гривень.

⁴ Загальний фонд – 433722,8 тис. грн (2017 рік – 201282,0 тис. грн, 2018 рік – 232440,8 тис. грн), спеціальний фонд – 218625,2 тис. грн (2017 рік – 103404,8 тис. грн, 2018 рік – 115220,4 тис. гривень).

⁵ Загальний фонд: 2017 рік – 39578,9 тис. грн, I півріччя 2018 року – 2969,8 тис. гривень.

⁶ Загальний фонд: 2017 рік – 192234,8 тис. грн, I півріччя 2018 року – 623,1 тис. гривень.

Головна увага приділялася питанням оцінки отриманих Україною вигід і переваг від міжнародного науково-технічного співробітництва, а також продуктивності, результативності, економності використання коштів державного бюджету, виділених МОН на виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Програмою “Горизонт 2020”.

Під час аудиту застосовано такі методи:

- аналіз нормативно-правових, розпорядчих актів, міжнародних договорів і інших документів, які регулюють питання у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва;
- аналіз обґрунтованості планування видатків державного бюджету на вказані цілі;
- перевірка і аналіз показників бюджетної, фінансової та іншої звітності з питань аудиту;
- аналіз здійснених видатків і досягнутих результатів;
- опитування посадових осіб об'єктів аудиту;
- запити до виконавців (ЗВО і наукових установ) наукових проєктів, що виконувалися в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва;
- аналіз результатів зовнішніх аудитів (перевірок) щодо здійснення МОН міжнародного науково-технічного співробітництва.

Аудитом встановлено, що сектором внутрішнього аудиту МОН у період з 01.01.2017 по 01.07.2018 у межах проведених контрольних заходів **питання міжнародного науково-технічного співробітництва не досліджувалося.**

Державною аудиторською службою України у березні 2017 року за період з 01.01.2013 по 01.12.2016 проведено ревізію окремих питань фінансово-господарської діяльності МОН, у т. ч. досліджувалося питання використання коштів державного бюджету за бюджетною програмою 2201380. Встановлено, що внаслідок безпідставного збільшення вартості міжнародних проєктів (на оплату праці) МОН у порушення вимог пункту 4 Порядку № 1197 і пункту 26 Типового положення № 830 здійснено видатки в сумі 1207,64 тис. грн (акт від 22.03.2017 № 03–21/3 підписано із зауваженнями і запереченнями, які Державною аудиторською службою України не враховано).

Рахунковою палатою **аудит ефективності** виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва і за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020” Рахунковою палатою **проведено вперше.**

Водночас у **2007 році Рахунковою палатою проведено аудит** використання коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на виконання зобов'язань України у сфері міжнародного співробітництва (звіт затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 25.06.2007 № 17–2), **за результатами якого надано пропозиції** Кабінету Міністрів України і МОН, **що не втратили своєї актуальності сьогодні.**

2. РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТУ

2.1. Оцінка виконання рекомендацій Рахункової палати за результатами попереднього аудиту

2.1.1. МОН не виконало рекомендації Рахункової палати за результатами попереднього аудиту. Із п'яти пропозицій Рахункової палати МОН виконано частково лише одну.

Встановлено, що МОН як центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки не вжило достатніх заходів щодо розроблення розпорядчих актів, які регулюють відносини у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва.

2.1.1.1. Законодавча база

Рахункова палата у 2007 році провела аудит використання коштів Державного бюджету України, виділених Міністерству освіти і науки України на виконання зобов'язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва за період 2005–2007 роки (звіт затверджено постановою Колегії Рахункової палати від 25.06.2007 № 17–2). За результатами аудиту Рахунковою палатою рекомендовано Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо ратифікації міжнародних угод, укладених Урядом України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва. Також надано рекомендації МОН щодо нормативного удосконалення окремих питань його діяльності у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва.

Положенням № 630 визначено, що МОН відповідно до покладених на нього завдань здійснює, зокрема, нормативно-правове регулювання у сферах науки, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу (передачі) технологій.

2.1.1.2. Виявлений стан справ та висновок

Пропозицію Рахункової палати Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо ратифікації міжнародних договорів з Індією, Узбекистаном, В'єтнамом, Францією та Угорщиною, а також договору про вступ до Європейської Програми EUREKA та Угоди про заснування Українського науково-технологічного Центру виконано частково, а саме: Угоду між Урядом України та Урядом Республіки Індія про науково-технологічне співробітництво ратифіковано Законом № 674; Заяву про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі "EUREKA" ратифіковано Законом № 610. Також Законом № 1418 ратифіковано Протокол про внесення поправок до Угоди про створення Українського науково-технологічного центру.

Водночас станом на момент проведення аудиту не ратифіковано Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Узбекистан про співробітництво у сфері науки і технологій, Угоди між Урядом України та Урядом Соціалістичної Республіки В'єтнам про науково-технологічне співробітництво, Угоди між Урядом України та Урядом Французької

Республіки про культурне, науково-технічне співробітництво і Угоди між Урядом України та Урядом Угорської Республіки про співробітництво у сфері науки і технології.

Кабінетом Міністрів України також не виконано рекомендації щодо запровадження системи обліку результатів для України участі українських вчених у міжнародній науково-технічній співпраці та використання коштів державного бюджету на цю мету.

Із п'яти рекомендацій Рахункової палати **МОН виконало лише одну частково**. Зокрема, наказом від 20.11.2017 № 1507⁷ затверджено Порядок реєстрації міжнародних науково-технічних програм і проектів, що виконуються в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва українськими вченими, а також грантів, що надаються в рамках такого співробітництва.

Інші чотири рекомендації МОН не виконало:

- не розроблено і не затверджено порядку розроблення, узгодження і затвердження документів на створення науково-технічної продукції за кошти державного бюджету, виконання науково-дослідних робіт у сфері міжнародного співробітництва та реалізації їх результатів МОН;

- не запроваджено моніторингу результативності виконання міжнародних науково-технічних програм і проектів;

- продовжується практика укладання договорів для проведення експертизи міжнародних науково-дослідних проектів та звітів про результати їх виконання як угод про виконання НДР. При цьому експертизу наукових звітів останній раз проведено у 2015 році;

- договори на виконання проектів, незважаючи на терміни їх проведення 2–3 роки, укладаються на один рік. Вартість проектів на весь термін їх виконання не визначається.

Через невиконання цих рекомендацій збільшуються ризики непродуктивного, нерезультативного і неекономного використання МОН бюджетних коштів на міжнародне науково-технічне співробітництво, ускладнюються передумови для прийняття законних і своєчасних управлінських рішень об'єктами аудиту у цій сфері.

Аудитом встановлено, що протягом останніх трьох років **Колегією МОН розглянуто лише одне питання, що стосується міжнародного науково-технічного співробітництва:** проект Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (протокол від 22.03.2018 № 3/1–7).

2.1.1.3. Рекомендації

Кабінету Міністрів України запровадити систему обліку результатів участі українських вчених у міжнародній науково-технічній співпраці та використання коштів державного бюджету на цю мету;

МОН розглянути питання необхідності ратифікації міжнародних договорів з Узбекистаном, В'єтнамом, Францією і Угорщиною.

⁷ Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.12.2017 за № 1564/31432.

2.2. Оцінка планування і затвердження видатків

2.2.1. МОН як головним розпорядником коштів державного бюджету за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 у 2017 і 2018 роках не забезпечено належного планування видатків на міжнародне науково-технічне співробітництво.

2.2.1.1. Законодавча база

Згідно із статтею 35 Бюджетного кодексу головні розпорядники бюджетних коштів, зокрема, забезпечують складання бюджетних запитів для подання Мінфіну відповідно до вимог інструкції з підготовки бюджетних запитів з урахуванням звітів про виконання паспортів бюджетних програм, а також висновків про результати контрольних заходів, проведених органами, уповноваженими на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, у терміни та порядку, встановлені Мінфіном. Головні розпорядки бюджетних коштів забезпечують своєчасність, достовірність та зміст поданих Мінфіну бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту Державного бюджету України.

Відповідно до інструктивних листів Мінфіну від 28.07.2016 № 31–04110–09–9/21934 (розділ III) і від 18.07.2017 № 04110–09–9/19298 (пункт 37) головні розпорядники забезпечують обґрунтованість видатків державного бюджету, дотримуючись при їх розподілі принципів, на яких ґрунтується бюджетна система (ефективності та результативності, справедливості та неупередженості), а також таких принципів, як пріоритетність, жорстка економія бюджетних коштів, обґрунтованість витрат “від першої гривні”. Формування бюджетних показників, що включаються до бюджетних запитів на підставі принципу обґрунтованості витрат “від першої гривні”, передбачає детальні розрахунки за кожною бюджетною програмою як за загальним, так і спеціальним фондом у межах коду економічної класифікації видатків або кредитування з урахуванням кількісних та вартісних факторів, що впливають на обсяг видатків на надання кредитів у плановому та наступних за плановим двох бюджетних періодах.

Статтею 47 Бюджетного кодексу визначено, що відповідно до затвердженого розпису бюджету розпорядники бюджетних коштів одержують бюджетні асигнування, що є підставою для затвердження кошторисів. Порядок складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Пунктом 22 Порядку № 228 визначено, що показники видатків бюджету та надання кредитів з бюджету, що включаються до проекту кошторису, повинні бути обґрунтовані відповідними розрахунками за кожним кодом економічної класифікації видатків бюджету або класифікації кредитування бюджету і деталізовані за видами та кількістю товарів (робіт, послуг) із зазначенням вартості за одиницю.

Пунктом 29 Порядку № 228 встановлено, що головні розпорядники під

час розгляду проекту кошторису зобов'язані не допускати прийняття в кошторисах сум, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Відповідно до пункту 16 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу порушенням бюджетного законодавства є порушення порядку або термінів подання, розгляду і затвердження кошторисів та інших документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету, затвердження у кошторисах показників, не підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями.

Згідно із частиною дев'ятою статті 66 Закону 848 оплата видатків, пов'язаних з реалізацією міжнародно-технічних програм і проектів, що їх виконують державні наукові установи та вищі навчальні заклади, здійснюється у першочерговому порядку в повному обсязі.

Механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті за бюджетною програмою 2201380, визначений Порядком № 1197, а за 2201570 – Порядком № 227.

Згідно з пунктом 3 Порядку № 1197 **бюджетні кошти спрямовуються, зокрема, на сплату внесків до ЦЕРН; Міжнародного центру науково-технічної інформації; Секретаріату Програми EUREKA відповідно до Заяви про членство України в Міжнародній європейській інноваційній науково-технічній програмі “EUREKA”;** загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі Євратом⁸ на підставі запитів Європейської Комісії відповідно до Угоди Євратом.

Відповідно до пункту 3 Порядку № 227 (у редакції Постанови № 107) кошти загального фонду спрямовуються на сплату внеску до загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі “Горизонт 2020” та фінансову підтримку функціонування НКП, утворених на базі вищих навчальних закладів та наукових установ, що належать до сфери управління МОН. Згідно з пунктом 4 Порядку № 227 сплата внесків до загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі “Горизонт 2020” здійснюється на підставі запитів Європейської Комісії відповідно до Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020”.

2.2.1.2. Виявлений стан справ і висновки

На 2017 і 2018 роки МОН визначило загальну потребу в коштах на здійснення міжнародного науково-технічного співробітництва за загальним фондом за двома бюджетними програмами: 2201380 – 53880,0 і 72303,7 тис. грн відповідно; 2201570 – 208809,6 і 232440,8 тис. грн відповідно.

Згідно із законами України про державний бюджет на 2017 і 2018 роки МОН затверджено у кошторисах видатки на вказану мету за загальним фондом за бюджетною програмою 2201380 – 39312,5 і 60979,7 тис. грн;

---

⁸ Напрямо доповнено згідно з Постановою № 1066 (редакція діє з 06.01.2018).

2201570 – 208809,6 і 232440,8 тис. грн відповідно. Напрями видатків наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Напрями запланованих МОН видатків за загальним фондом за бюджетними програмами 2201380 і 2201570

Видатки	Затверджено видатків станом на:	
	01.01.2017	01.01.2018
Сплата внесків України до міжнародних фондів і організацій (ЦЕРН, EUREKA, Євратом (2018 рік))	27748,2	45972,0
Реалізація програм науково-технічного співробітництва, проведення експертизи, спільних засідань, міжнародних конференцій	11290,3	14708,5
Забезпечення функціонування УНТЦ	274,0	299,2
Всього за КПКВК 2201380	39312,5	60979,7
Сплата внеску України до загального бюджету ЄС за участь у Програмі “Горизонт 2020”	206809,6	230440,8
Фінансова підтримка функціонування національних контактних пунктів	2000,0	2000,0
Всього за КПКВК 2201570	208809,6	232440,8
РАЗОМ	248122,1	293420,5

Аудит засвідчив, що **визначена МОН загальна потреба** за рахунок коштів загального фонду на 2017 і 2018 роки забезпечена⁹ за бюджетною програмою 2201380 – на **84,0 і 89,6 відс.** відповідно, 2201570 – на **96,4 і 100,0 відс.** відповідно.

Всупереч вимогам пункту 22 Порядку № 228 МОН і розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня до проектів кошторисів на 2017 і 2018 роки за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 включено видатки у загальній сумі 248327,2 тис. грн¹⁰ за відсутності обґрунтованих розрахунків за кожним кодом економічної класифікації і деталізованих за видами та кількістю.

Довідково. Відсутність розрахунків до проектів кошторисів за бюджетною програмою 2201380 підтверджено проведеними аудитами в УкрІНТЕІ¹¹, НУ “Львівська політехніка”¹².

Як наслідок, МОН як головним розпорядником бюджетних коштів не забезпечено достовірності поданого у цих роках до Мінфіну бюджетного запиту, що є порушенням вимог статті 35 Бюджетного кодексу.

За бюджетною програмою 2201570 МОН затверджено видатки за спеціальним фондом на 2017 рік – 103404,8 тис. грн, на 2018 рік – 115220,4 тис. гривень.

⁹ З урахуванням внесених упродовж року змін, перерозподілу видатків відповідно до Розпорядження № 902–р і Розпорядження № 317–р.

¹⁰ За КПКВК 2201380 – 25702,0 тис. грн (загальний фонд), за КПКВК 2201570 – 222625,2 тис. грн (загальний фонд – 4000,0 тис. грн, спеціальний фонд – 218625,2 тис. гривень).

¹¹ Акт від 20.07.2018 № 05–10/01–16.

¹² Акт від 20.07.2018 № 22–1–10/65 “о”.

Довідково. Частиною другою статті 3 Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” визначено, що частина фінансового внеску України може за зверненням України забезпечуватися за рахунок відповідного зовнішнього інструменту допомоги Європейського Союзу. При цьому 50 відс. суми внесків України мають бути повернені як технічна допомога, спрямована на підтримку участі українських вчених у проектах Програми “Горизонт 2020”.

У порушення пункту 29 Порядку 228 МОН під час розгляду проектів кошторисів не забезпечило затвердження в них сум, підтверджених розрахунками та економічними обґрунтуваннями, зокрема, у 2017 і 2018 роках за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 видатків на загальну суму 250738,7 тис. грн¹³, у т.ч. за загальним фондом – 32113,5 тис. грн¹⁴, спеціальним – 218625,2 тис. грн¹⁵, що відповідно до вимог пункту 16 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу є порушенням бюджетного законодавства.

Довідково. Відсутність розрахунків до кошторисів за бюджетною програмою 2201380 також підтверджено проведеним аудитом в УрІНТЕІ.

Встановлено, що на 2018 рік Мінфіном лімітною довідкою від 19.12.2017 доведено МОН за загальним фондом у цілому бюджетні асигнування, які відповідно до помісячних обсягів асигнувань та надання кредитів загального фонду бюджету протягом року розподілено рівномірно (від 4,2 до 12,0 відс., у т.ч. на грудень – 9,8 відсотка). Водночас за бюджетними програмами, що стосуються напряму “Наука”, розподіл помісячних обсягів асигнувань Мінфіном здійснено нерівномірно, зокрема на грудень передбачено 34,5 відс. асигнувань.

Як наслідок, МОН розподілено асигнування за бюджетними програми 22013801 і 2201570 таким чином: на грудень 2018 року за бюджетною програмою 2201570 – 99,2 відс. загального обсягу асигнувань, за бюджетною програмою 2201380 – 74,5 відсотка.

Такий нерівномірний розподіл асигнувань унеможливило виконання вимог частини дев'ятої статті 66 Закону 848, у т.ч. щодо своєчасної сплати МОН внесків до міжнародних організацій.

Зокрема, зазначене унеможливило сплату внесків до загального бюджету ЄС за участь у Програмі “Горизонт 2020” у визначені міжнародною угодою терміни: за першу половину 2018 року – не пізніше 15 квітня, за другу половину 2018 року – не пізніше 20 серпня. Як наслідок, Європейською Комісією нараховано проценти за прострочений платіж (за несплату першої частки фінансового внеску України) у сумі 12,2 тис. євро. Отже, створено ризик неефективного використання бюджетних коштів. Також МОН не сплачено внесок України за 2018 рік до ЦЕРН – 1,0 млн швейцарських франків і Секретаріату EUREKA – 16,77 тис. євро.

¹³ За КПКВК 2201380 (загальний фонд) – 26776,0 тис. грн, за КПКВК 2201570 – 223962,7 тис. грн (загальний фонд – 5337,5 тис. грн, спеціальний фонд – 218625,0 тис. гривень).

¹⁴ 2017 рік – 14301,8 тис. грн, 2018 рік – 17812,0 тис. гривень.

¹⁵ 2017 рік – 103404,8 тис. грн, 2018 рік – 115220,4 тис. гривень.

Незважаючи на неодноразові звернення МОН до Мінфіну щодо необхідності перерозподілу асигнувань за бюджетною програмою 2201380 з грудня на липень-вересень 2018 року, **це питання було врегульовано лише під час аудиту.** Відповідно до частини сьомої статті 23 Бюджетного кодексу МОН 08.08.2018 здійснено перерозподіл асигнувань за бюджетною програмою 2201380 за КЕКВ 5000 “Інші видатки” на суму 209,4 млн грн¹⁶ (за рахунок бюджетних програм, що стосуються напряму “Освіта”), що забезпечить сплату внесків до ЦЕРН і Секретаріату EUREKA. Проте **питання своєчасності сплати внесків до загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі “Горизонт 2020” станом на 01.08.2018 не вирішено.**

Аудитом встановлено, що у цілому на 2017 – I півріччя 2018 року за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 МОН виділено 268662,5 тис. грн асигнувань, з яких використано 235406,6 тис. грн, або 87,6 відсотка.

Наприкінці 2017 року списано ДКС України з рахунків МОН, ЗВО і наукових установ не використані бюджетні кошти за бюджетними програмами 2201380 і 2201570 на загальну суму **14743,9 тис. грн**,¹⁷ з них, як показав аудит, через неоперативне управління та відсутність взаємодії з Мінфіном – **5694,4 тис. грн**¹⁸, що є **неефективним управлінням бюджетними коштами.**

2.2.1.3. Рекомендації МОН:

- забезпечити дотримання бюджетного законодавства при підготовці бюджетних запитів;

- здійснювати при плануванні видатків на міжнародне науково-технічне співробітництво деталізовані розрахунки до проекту кошторису МОН і кошторису МОН, а також вимагати аналогічні розрахунки від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня;

- забезпечити рівномірний помісячний розподіл обсягів асигнувань за бюджетними програмами, що стосуються напряму “Наука”, з метою своєчасного виконання зобов’язань щодо сплати внесків до міжнародних організацій.

2.2.2. МОН як головний розпорядник бюджетних коштів не забезпечило у 2017 і 2018 роках належної організації формування паспортів бюджетних програм 2201380 і 2201570.

Незважаючи на своєчасне у 2017 році подання МОН до Мінфіну паспорта бюджетної програми 2201570 його затверджено з порушенням термінів, встановлених частиною восьмою статті 20 Бюджетного кодексу і пунктом 6 розділу I Правил 1098.

2.2.2.1. Законодавча база

Пунктом 1 розділу 1 Правил № 1098 встановлено, що паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями

¹⁶ За грудень 2018 року – 168,6 тис. грн; вересень 2018 року – 40,8 тис. гривень.

¹⁷ У т. ч. за КПКВК 2201380 – 5696,7 тис. грн, КПКВК 2201570 – 9047,2 тис. гривень.

¹⁸ 2016 рік – 2659,4 тис. грн, 2017 рік – 6982,2 тис. гривень.

використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України.

Пунктом 9 розділу I Правил № 1098 встановлено, що головний розпорядник забезпечує своєчасність затвердження паспортів бюджетних програм, достовірність і повноту інформації, що в них міститься.

Відповідно до частини п'ятої статті 20 Бюджетного кодексу результативні показники бюджетної програми використовуються для оцінки ефективності бюджетної програми і включають кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми. Такі показники мають підтверджуватися офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку. Перелік результативних показників щодо кожної бюджетної програми розробляється головними розпорядниками бюджетних коштів згідно з нормативно-правовим актом Мінфіну.

У Загальних вимог № 1536 визначено, що результативні показники бюджетної програми – особлива складова бюджетної програми, яка характеризує хід її реалізації, ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми. Ці показники використовуються для проведення оцінки ефективності бюджетної програми, у тому числі ефективності надання послуг, гарантованих державою, інших послуг, що надаються фізичним та юридичним особам органами державної влади, органами місцевого самоврядування та підприємствами (установами, організаціями), яким держава делегувала право надання відповідних послуг.

Пунктом 6 Загальних вимог № 1536 визначено, що результативні показники мають, зокрема, висвітлювати кількісні та якісні характеристики результатів, яких планується досягти за відповідний бюджетний період; характеризувати виконання кожного завдання бюджетної програми та реалізацію кожного напрямку використання бюджетних коштів; об'єктивно та реалістично відображати особливості та специфіку діяльності головного розпорядника, висвітлювати результати його діяльності в галузях (сферах діяльності); бути вимірюваними, надавати можливість порівняння за окремими бюджетними періодами, порівняння з аналогічними показниками інших бюджетних установ, мати кількісне вираження в одиницях виміру, які відповідають змісту показника.

Згідно з пунктом 9 Загальних вимог № 1536 кількість результативних показників обумовлюється специфікою бюджетної програми та має задовольнити потреби аналізу виконання бюджетної програми, тобто головні розпорядники застосовують ті результативні показники, які найкраще характеризують ступінь досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми.

Згідно з пунктом 4 наказу № 1098 річні звіти про виконання паспортів бюджетних програм, зокрема, визначають фактичні результативні показники бюджетних програм.

2.2.2.2. Виявлений стан справ і висновки

Аудит засвідчив, що незважаючи на своєчасне у 2017 році подання МОН до Мінфіну паспорта бюджетної програми 2201570, **його було затверджено¹⁹ з порушенням термінів**, встановлених частиною восьмою статті 20 Бюджетного кодексу і пунктом 6 розділу 1 Правил 1098. Зазначене відповідно до пункту 17 частини першої статті 116 Бюджетного кодексу є **порушенням бюджетного законодавства.**

Мета бюджетної програми 2201380 – виконання міжнародних зобов'язань України за міжнародними договорами з науково-технічного співробітництва із зарубіжними країнами, міжнародними організаціями та фондами, укладеними на міждержавному, міжурядовому та міжвідомчому рівнях.

Завдання – забезпечення виконання зобов'язань України за міжнародними договорами, угодами та програмами двостороннього співробітництва; забезпечення виконання зобов'язань України перед міжнародними організаціями та фондами.

Мета бюджетної програми 2201570 – виконання міжнародних зобов'язань України у Програмі “Горизонт 2020” відповідно до Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020”; завдання – сплата внесків до загального фонду Європейського Союзу за участь у Програмі “Горизонт 2020”; стимулювання вищих навчальних закладів та наукових установ до участі у Програмі “Горизонт 2020”; проведення заходів спрямованих на популяризацію Програми “Горизонт 2020”.

Встановлено, що в паспортах бюджетної програми 2201380 на 2017 і 2018 роки в рамках виконання Угоди з ЦЕРН і участі України у Програмі Євратом визначено лише показник затрат “кількість міжнародних організацій, до яких сплачуються внески”. При цьому показники продукту, ефективності і якості бюджетної програми 2201380 на 2017 і 2018 роки не визначено. Також у паспорті бюджетної програми 2201380 на 2017 і 2018 роки в складі показника продукту відсутній показник “кількість науково-технічних проектів, що виконуються за договорами з реалізації двосторонніх міжнародних програм, розпочатих в поточному році” і “кількість науково-технічних проектів, що виконуються за договорами з реалізації двосторонніх міжнародних програм, реалізацію яких розпочато у попередніх роках”.

До паспорта бюджетної програми 2201570 на 2017 і 2018 роки МОН включено результативні показники, які не характеризують повною мірою співробітництво України за Програмою “Горизонт 2020”.

Відсутність результативних показників, які характеризують співробітництво України з ЦЕРН, Євратом, Програмою “Горизонт

---

¹⁹ Паспорт бюджетної програми за КПКВК 2201570 на 2017 рік затверджено спільним наказом МОН і Мінфіну від 24.03.2017 № 454/384.

2020”, унеможливило здійснення оцінки ступеня досягнення поставленої мети та виконання завдань бюджетної програми, що є порушенням пункту 9 Загальних вимог № 1536.

Аудитом встановлено, що при формуванні паспортів бюджетної програми 2201380 на 2017 і 2018 роки **МОН включило до них недостовірні показники продукту**: по УНТЦ у 2017 році вказано на 20 науково-технічних проектів менше, ніж фактично (54²⁰), у 2018 році – на 48 менше (82²¹); за напрямом “Реалізація двосторонніх міжнародних програм” у 2017 році включено на 65 науково-технічних проектів більше, ніж фактично (21).

Аудит також засвідчив, що у паспорті бюджетної програми 2201570 на 2017 і 2018 роки за напрямом використання бюджетних коштів “Сплата фінансового внеску України до загального бюджету ЄС за участь у Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020” МОН не вказало сплату частини фінансових внесків за 2015 рік.

Довідково. Сплата МОН фінансового внеску здійснюється відповідно до Грантової Угоди № 2017/389126–1/5: частина за 2015 рік сплачується щороку протягом 2016–2020 років.

Затвердження МОН у паспортах бюджетних програм 2201380 і 2201570 на 2017 і 2018 роки недостовірної інформації є порушенням вимог пункту 9 розділу I Правил 1098.

МОН включено **недостовірні дані до звіту про виконання паспорта бюджетної програми 2201380 за 2017 рік**, зокрема за напрямом “Реалізація двосторонніх міжнародних програм”: фактично використано за цим напрямом 8960,4 тис. грн, але у звіті МОН вказало на 129,0 тис. грн більше. Недостовірними також є показники ефективності за цим напрямом.

Довідково. За напрямом “Середня вартість організації 1-го науково-технічного проекту за договором” у звіті відображено 105,7 тис. грн замість 104,1 тис. грн (на 1,6 тис. грн більше); “Середні витрати на проведення 1-го засідання спільної комісії з питань освіти та науково-технічного співробітництва – 84,8 тис. грн замість 66,7 тис. грн (на 18,1 тис. грн більше).

Отже, МОН включено до звіту про виконання паспорта бюджетної програми 2201380 за 2017 рік недостовірні результативні показники, які не підтверджено офіційною державною статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського, статистичного та управлінського обліку, що є порушенням вимог частини п'ятої статті 20 Бюджетного кодексу.

2.2.2.3. Рекомендації МОН:

- дотримуватися при визначенні результативних показників паспорта бюджетної програми 2201380 вимог бюджетного законодавства, зокрема, передбачити результативні показники, які характеризуватимуть співробітництво України з міжнародними організаціями і дадуть змогу оцінити ефективність бюджетної програми;

²⁰ На початок року було 54 науково-технічні проекти.

²¹ На початок року було 82 науково-технічні проекти.

- дотримуватися при складанні звітів про виконання паспортів бюджетних програм вимог бюджетного законодавства в частині достовірності відображення результативних показників.

2.3. Стан реалізації міжнародних проектів

2.3.1. МОН не забезпечило належного виконання умов угод про науково-технічне співробітництво, підписаних Україною з іншими країнами, в частині забезпечення мобільності вчених під час проведення спільних проектів.

Незважаючи на запровадження МОН звітування ЗВО про підсумки наукової та науково-технічної діяльності за 2017 рік, у тому числі про наукове та науково-технічне співробітництво із закордонними організаціями, Міністерство не забезпечило узагальнення такої інформації. Аналіз отриманих практичних результатів від міжнародного співробітництва МОН не здійснювався. Як наслідок, отримані Україною вигоди і переваги від такого співробітництва невідомі.

2.3.1.1. Законодавча база

Відповідно до частини третьої статті 3 Закону № 1906 від імені Уряду України укладаються міжнародні договори України з економічних, торговельних, науково-технічних, гуманітарних та інших питань, віднесених до відання Кабінету Міністрів України.

Статтею 62 Закону № 848 визначено, що наукова і науково-технічна експертиза є невід'ємним елементом державного регулювання та управління у сфері наукової і науково-технічної діяльності та проводиться відповідно до Закону України "Про наукову і науково-технічну експертизу".

Відповідно до статті 5 Закону № 51 обов'язковій науковій і науково-технічній експертизі підлягають, зокрема, міждержавні наукові і науково-технічні програми, що реалізуються на підставі міжнародних договорів України в межах її території.

Статтею 6 Закону № 51 визначено, що підставами для проведення наукової та науково-технічної експертизи є рішення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, прийняті в межах їх повноважень; договори на проведення наукової та науково-технічної експертизи, укладені підприємствами, установами та організаціями, фізичними особами.

Відповідно до пункту 2 Порядку № 1197 виконавці робіт, зазначених у програмах науково-технічного співробітництва з міжнародними організаціями та фондами, двосторонніх міжнародних програмах, визначаються на підставі протоколів спільних комісій з питань науково-технічного співробітництва (далі – комісії) або інших документів, передбачених міжнародними договорами.

Пунктом 4 Порядку № 1197 визначено, що перелік міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів, необхідний обсяг їх фінансування, протоколи щодо умов і строків проведення конкурсів, пріоритети наукових досліджень затверджуються комісіями. Головний

розпорядник бюджетних коштів визначає основні напрями використання бюджетних коштів відповідно до міжнародних договорів України, протоколів засідань спільних міжнародних комісій з науково-технічного співробітництва, інших документів, передбачених такими договорами.

2.3.1.2. Виявлений стан справ та висновок

Угодами про науково-технічне співробітництво, підписаними Україною з іншими країнами, передбачено, що **співробітництво в галузі науки та технологій здійснюється шляхом обміну вченими з метою проведення спільних досліджень і обміну науковими ідеями**. Відповідно до програм двостороннього співробітництва **кожна країна забезпечує проведення наукової експертизи запитів (заявок) наукових проектів**, що подаються на конкурс. Для забезпечення мобільності вчених у рамках **спільних проектів кожна країна надає фінансову підтримку, зокрема, на закордонні відрядження**.

Аудитом встановлено, що в рамках науково-технічного співробітництва з 13 країнами за замовленням МОН протягом 2017 – I півріччя 2018 року виконувалося 158 договорів на виконання (передачу) науково-дослідних робіт загальною вартістю 17 805,4 тис. грн, з них у 2017 році завершено 21 договір загальною вартістю 1 588,4 тис. гривень.

Договори на виконання (передачу) науково-дослідних робіт укладалися МОН після проведеної УкрІНТЕІ експертизи запитів (заявок) проектів та обговорення їх з країною-партнером. Проте аудитом в УкрІНТЕІ встановлено **факти недотримання вимог проведення наукової та науково-технічної експертизи запитів (заявок) наукових проектів необхідною кількістю експертів, що не забезпечує достатньої впевненості в об'єктивності проведення такої експертизи**.

Довідково. Зокрема, 2 міжнародні науково-дослідні проекти “Україна-Литва”, один проект “Україна – Білорусь”, 23 проекти “Україна – Латвія”, 11 проектів “Україна – Молдова”, 3 проекти “Україна – Австрія”, 30 проектів “Україна – Франція” і 19 проектів “Україна – Німеччина” оцінювало по 1 експерту замість передбачених умовами договорів двох експертів. Також 204 міжнародні науково-дослідні проекти “Україна – Польща” оцінював один експерт і 2 проекти – 2; 49 проектів “Україна – Литва” – один і 27 таких проектів – 2 експерти; 24 проекти “Україна – США” (CRDE GLOBAL) – один і 1 такий проект – 2 експерти замість передбачених умовами договору 3-х експертів.

За поясненням УкрІНТЕІ, проведення наукової експертизи меншою кількістю експертів пов'язано з дефіцитом бюджетних коштів.

Зокрема, видатки на оплату праці експертів планувалися відповідно до наказу № 1650. Проте з втратою чинності цього наказу 25.04.2017 згідно з наказом № 434 збільшено розмір оплати праці експертам (з 591,0 до 896,0 грн за одну експертизу). При цьому додаткові асигнування на вказану мету УкрІНТЕІ не виділялися.

Також аудитом встановлено факти недотримання УкрІНТЕІ власних методик проведення наукової і науково-технічної експертизи спільних

науково-дослідних проектів²² при укладанні договорів на виконання НДР (проведення експертизи) в частині залучення кількості експертів (меншої кількості).

Довідково. Зокрема, відповідно до Методики проведення науково-технічної експертизи проектів, що подаються на конкурси “Україна – Польща”, “Україна – Литва” і “Україна – CRDF”, визначено один або два експерти для проектів з Польщею, два для проектів з Литвою і два для проектів з CRDF (США). При цьому в технічних завданнях, які є невід’ємною частиною до договорів, передбачено, що кожен проект оцінюється трьома експертами.

Аудит засвідчив, що УкрІНТЕІ не дотримувався умов технічних завдань, які є невід’ємними додатками до договорів, у частині забезпечення проведення експертизи запитів (заявок) спільних проектів конкретної країни. Зокрема, замість експертизи запитів (заявок) спільних проектів з Республікою Корея, УкрІНТЕІ проведено експертизу заявок 25 українсько-американських (CRDE GLOBAL) проектів. На оплату праці експертів спрямовано 18,0 тис. грн, що є збитками.

Довідково. Відповідно до пункту 1 технічного завдання до договору від 30.03.2017 № М/2–2017 підставою для проведення робіт є, зокрема, Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польща про співробітництво у галузі культури, науки і освіти, Угода між Урядом України і Урядом Литовської Республіки про співробітництво у галузі освіти, науки та культури та Угода між Урядом України і Урядом Республіки Корея про науково-технічне співробітництво.

З метою удосконалення системи державної експертизи УкрІНТЕІ неодноразово надсилав до МОН²³ розроблені ним проекти наказів і положень. Проте станом на 01.08.2018 МОН їх не враховано.

Для обліку експертів УкрІНТЕІ використовує застарілу однорівневу автоматизовану систему “СПЕК”. Як наслідок, **відбір експертів здійснюється у ручному режимі.**

Відповідно до статті 5 Закону № 51 з ініціативи організацій та установ, до компетенції яких належить вирішення відповідних питань, експертизі підлягає ефективність науково-технічних проектів. **МОН станом на 01.08.2018 не замовляло УкрІНТЕІ експертизу ефективності завершених науково-технічних проектів.**

Незважаючи на рішення спільних комісій щодо забезпечення мобільності вчених, **МОН в окремих випадках при укладанні договорів із закладами вищої освіти не затверджувало їм у кошторисах видатки на закордонні відрядження²⁴, а спрямовувало всю суму на виплату заробітної плати вчених і придбання матеріалів. При цьому термін виконання договорів, укладених МОН із закладами вищої освіти і науковими установами на виконання міжнародних науково-технічних проектів, становить 2–4 місяці, що свідчить про наявність вже здійснених напрацювань вітчизняними**

²² Затверджені заступником Міністра освіти і науки Стріхою М. В.

²³ Листи від 04.03.2015 № 36, від 19.05.2015 № 63, від 08.09.2015 № 106, від 29.10.2015 № 124, від 24.11.2015 № 127.

²⁴ Видатки на відрядження не планувалися у 2015 році – 5 ЗВО, у 2016 році – 5, у 2017 році – 12 ЗВО.

вченими, яким необхідне лише публічне міжнародне визнання. Відсутність закордонних відряджень не відповідає одній із цілей двостороннього міжнародного співробітництва – забезпечення мобільності вчених.

Водночас аналіз проектів показав, що двостороннє співробітництво, зокрема закордонні відрядження, надало вченим НУ “Львівська політехніка” і НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” можливість користуватися обладнанням приймаючої сторони, завдяки дослідженням на якому підтверджено теоретичні результати їхньої роботи, а також брати участь у міжнародних наукових конференціях, друкувати спільні публікації у міжнародних виданнях.

Відповідно до вимог наказу № 1609 ЗВО подали до МОН інформацію про наукову та науково-технічну діяльність за 2017 рік, у т. ч. щодо їх участі у міжнародному науково-технічному співробітництві. Однак МОН не забезпечило виконання вимог пункту 3 наказу № 1609 у частині узагальнення отриманої від ЗВО інформації. Як наслідок, **аналіз отриманих практичних результатів від міжнародного співробітництва відсутній. Отримані Україною вигоди і переваги від такого співробітництва невідомі.**

Довідково. Департаменту науково-технічного розвитку доручено забезпечити до 25.05.2018 підготовку такої узагальненої інформації.

Аудитом встановлено, що у 2017 році із загальної кількості завершено **12 фундаментальних наукових досліджень, 6 прикладних розробок і 3 науково-технічні розробки.**

Аналіз звітів засвідчив, що результатами *фундаментальних наукових досліджень* є видання наукових статей, участь у наукових конференціях, підготовка рукописів статті, монографій; *науково-технічних розробок* – створення дослідних зразків; представлення результатів роботи на наукових конференціях, розроблення рекомендацій; *прикладних досліджень і розробок* – розроблення технологічних рекомендацій, підготовка доповідей на міжнародних конференціях.

Довідково. За даними звітів про виконання науково-дослідних робіт НТУУ “КПІ імені І. Сікорського”, Київського національного університету імені Тараса Шевченка, окремі результати впроваджуються в навчальний процес.

2.3.1.3. Рекомендації МОН:

- забезпечити з метою запровадження моніторингу результативності проектів проведення експертизи ефективності завершених науково-технічних проектів;

- забезпечити з метою належного виконання покладених на УкрІНТЕІ завдань дотримання вимог наказу № 434 у частині оплати праці експертів, які залучаються до проведення державної наукової та науково-технічної експертиз;

- запровадити з метою моніторингу ефективності співпраці українських дослідників з міжнародними організаціями щорічне узагальнення інформації про підсумки наукової і науково-технічної

діяльності закладів вищої освіти, у тому числі щодо результатів міжнародного науково-технічного співробітництва;

- з метою забезпечення мобільності вчених при плануванні видатків (особливо в умовах дефіциту бюджетних коштів) перевагу надавати видаткам на відрядження.

2.4. Стан співпраці з Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН)

2.4.1. МОН як головний розпорядник бюджетних коштів, відповідальний за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, зокрема ЦЕРН, не забезпечило повною мірою покладених на нього завдань. Призначаючи представників України в Раду ЦЕРН, зокрема політичного і наукового, радників цих представників та координатора з фінансових питань, МОН не визначило їх обов'язків і повноважень.

Незважаючи на те, що завдяки набуттю асоційованого членства в ЦЕРН Україна отримала право брати участь у програмах навчання і тендерах ЦЕРН (укладати угоди на поставку товарів і послуг), а окремі українські вчені стали членами персоналу ЦЕРН, МОН не володіє інформацією про результати такої участі, а отже, про отримані Україною вигоди і переваги.

2.4.1.1. Законодавча база

Відповідно до Переліку № 1371 МОН є відповідальним за виконання зобов'язань, що випливають із членства України, зокрема в ЦЕРН.

Пунктом 3 Порядку № 1371 встановлено, що центральні органи виконавчої влади, які беруть участь у діяльності міжнародних організацій, зобов'язані, зокрема, вживати заходів щодо забезпечення своєчасної сплати внесків до бюджетів міжнародних організацій згідно з умовами участі в них; ефективно використовувати потенційні можливості зазначених організацій; стежити за дотриманням прав Української Сторони, що випливають із членства України в міжнародних організаціях.

Угоду з ЦЕРН ратифіковано Законом № 1666. До нотифікації цієї Угоди з метою подальшого розвитку співробітництва з ЦЕРН на підставі пропозиції наукових установ та ЗВО на спільному засіданні президії НАН України і Колегії МОН **розроблено дорожню карту розвитку досліджень з фізики високих енергій в Україні у співпраці з ЦЕРН.**

Довідково. Згідно з дорожньою картою метою співпраці в рамках асоційованого членства України в ЦЕРН є подальший розвиток фундаментальних досліджень у галузі фізики і астрофізики високих енергій, теоретичної фізики, фізичної електроніки, матеріалознавства, фізики і хімії сцинтиляційних матеріалів, досягнення світового рівня досліджень з окремих напрямів цих галузей; підтримка і створення умов для розвитку новітніх технологій у галузі мікроелектроніки та електронного приладобудування; розроблення технологій отримання нових матеріалів для наукового приладобудування та реєстраційних систем широкого призначення; подальший розвиток інформаційних технологій та їхнє застосування в наукових дослідженнях, інженерії та телемедицині;

підготовка висококваліфікованих науковців та інженерів для потреб наукової та освітньої галузей, у тому числі для медицини, зокрема адронної терапії.

МОН спільно з НАН України створено МКР (колегіальний консультативний орган МОН і НАН України) і затверджено Положення про МКР.

Згідно з пунктом 3 Положення про МКР рада створюється з метою реалізації заходів Дорожньої карти розвитку досліджень з фізики високих енергій в Україні у співпраці з Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН).

Довідково. Завданнями МКР (пункт 4 Положення про МКР) є сприяння: 1) формуванню узагальненого плану спільних робіт; 2) організаційному супроводженню виконання узагальненого плану спільних робіт і підготовці звітних матеріалів; 3) підбиттю підсумків робіт за поточний рік і погодженню пропозицій до плану робіт на наступний рік; 4) організації і проведенню наукових конференцій "Україна – ЦЕРН" за тематикою співробітництва та перспективними науковими напрямками.

Робота МКР проводиться згідно з щорічним планом проведення засідань. Для формування річного плану роботи члени МКР організують отримання та узагальнення відповідних пропозицій від МОН і НАН України. МОН і НАН України наказом № 515/140 затверджено персональний склад МКР.

Довідково. Співголовами МКР призначено заступника Міністра Стріху М. В. і віце-президента НАН України Загороднього А. Г., членами МКР – 21 особу (науковці, працівники МОН, НАН України, МАН, секретарі Білоус І. Л. (МОН) і Кочешев І. О. (НАНУ)).

2.4.1.2. Виявлений стан справ та висновок

З підписанням Угоди з ЦЕРН Україна набула певних прав і обов'язків, що відповідають статусу асоційованого члена, у т. ч. щодо щорічної сплати внесків до бюджету ЦЕРН.

Так, у 2017 році сума внеску становила 1006750 швейцарських франків, у 2018 році – 1000000 швейцарських франків. Станом на 01.08.2018 МОН сплачено внесок за 2017 рік у сумі 1006750 швейцарських франків, за 2018 рік – внесок не сплачено.

Довідково. Наказами № 329 і № 79 для сплати внеску України до ЦЕРН МОН затверджено видатки на 2017 і 2018 роки в сумі 27171,0 і 32381,7 тис. грн відповідно.

Відповідно до статті I Угоди з ЦЕРН Україна також приймає права та обов'язки, що випливають із нормативної бази організації, які сформульовано, зокрема, у Конвенції, нормативно-правових актах ЦЕРН та рішеннях її органів. Проте в МОН відсутня інформація та легалізовані підтвердні документи державною мовою, в яких визначені права і обов'язки України як асоційованого члена ЦЕРН.

У 2016 році Україна набула статусу асоційованого члена ЦЕРН. Це дало можливість українським вченим стати членами персоналу ЦЕРН і брати участь у програмах навчання, у тендерах, оголошених ЦЕРН.

Зокрема, асоційоване членство надає Україні наукові можливості за чотирма програмами: стипендіальна програма (2 типи), програма для дітей – членів персоналу ЦЕРН (CHILD-2017), програма для аспірантів, короткострокові стажування; освітні можливості за чотирма програмами:

літня студентська програма, програма для вчителів фізики S’Cool LAB, літній табір S’Cool LAB 2018, Воркшоп Cloud Chamber; **бізнес - можливості, трансфер технологій, співпраця МАН і ЦЕРН.**

Підписавши Угоду з ЦЕРН, Україна взяла на себе зобов’язання (стаття III), зокрема, “забезпечити адекватне фінансування для підтримки наукових досліджень в Україні, пов’язаних із діяльністю Організації, що дасть можливість вченим України приймати участь у науковій програмі Організації”.

Аудитом встановлено, що протягом 2017 року і I півріччя 2018 року **МОН не планувало коштів державного бюджету на наукові проекти, що виконуються в рамках співробітництва з ЦЕРН.** Наукові дослідження у співпраці з ЦЕРН вченими наукових установ та навчальних закладів здійснюються фактично за рахунок власних коштів цієї організації. Як наслідок, **в МОН відсутня інформація про наукові дослідження, які здійснюються українськими науковцями, та їх результати.** Також МОН не володіє даними **щодо використання українськими вченими, дослідниками та організаціями можливостей, наданих ЦЕРН.**

Під час аудиту інформацію про співпрацю України з ЦЕРН отримано на запити Рахункової палати від НАН України, МАН, наукових установ та ЗВО. Проекти, які виконуються науковими установами і ЗВО – це переважно фундаментальні дослідження, а науковими установами – науково-технічні розробки або постачання наукової продукції за договорами. Проте **в МОН відсутні дані щодо наукових результатів такого співробітництва.**

За інформацією НАН України, загалом за період дії в Україні Угоди з ЦЕРН шість наукових установ і чотири ЗВО виконували контракти і проводили дослідження, брали участь в конференціях. Інститут сцинтиляційних матеріалів НАН України та ТОВ “Світлодіодні технології України” виграли тендери ЦЕРН на виготовлення і постачання власної продукції – пластмасових сцинтиляторів для стратегічних досліджень та мікрокабелів.

Завдяки співпраці з ЦЕРН українськими науковцями опубліковано понад 500 наукових статей, більшість з яких виконано колабораціями ЦЕРН у співавторстві з українськими науковцями.

Довідково. Під час аудиту на запити Рахункової палати окремі наукові установи і ЗВО надали інформацію про отримані наукові результати. Наприклад, в Інституті теоретичної фізики ім. О. І. Ахієзера ННЦ ХФТІ – про розщеплення протонних струменів зігнутими кристалами; у ХФТІ – оброблення результатів експериментів на грід-кластері (експеримент CMS) з рівнем якості, за даними ЦЕРН за останні 2 роки, 98 відс.; у ННЦ ХФТІ – обґрунтування відкриття оддерона (частинки, теоретично передбаченої ще в 70-х роках минулого століття); в ІЯД розроблено, виготовлено та налагоджено функціонування системи радіаційного моніторингу (СРМ), підтримання працездатності і належна експлуатація якої виключна відповідальність ІЯД; фахівцями ІСМА проведено теоретичні розрахунки та створено нові радіаційно стійкі композиційні сцинтиляційні елементи, а також проведено теоретичні розрахунки та створено нові радіаційно стійкі композиційні сцинтиляційні елементи, які можуть бути використані як складові калориметрів в експериментах з фізики високих енергій замість пластмасових сцинтиляторів.

За інформацією МАН, у рамках співпраці з ЦЕРН з 2011 по 2017 роки проведено чотири наукові школи для вчителів і викладачів, п'ять наукових шкіл для учнів МАН; у 2018 році 19 працівників МАН відвідали наукову школу для педагогічних працівників.

Довідково. Станом на 18.05.2018 (за даними ЦЕРН) загальні витрати ЦЕРН за 2017–2018 роки в рамках співробітництва з Україною становили 1803553 швейцарські франки (далі – CHF) (за поставлену продукцію – 923616 CHF, стипендіатам, студентам докторантури, студентам технічних спеціальностей – 851937 CHF, програма для вчителів з України – 13000 CHF та пересувна виставка ЦЕРН – 15000 CHF).

Під час аудиту проведено опитування ЗВО і наукових установ, яке показало, що головні причини невикористання українськими дослідниками можливостей участі в наукових, навчальних та освітніх програмах ЦЕРН – **відсутність організаційної структури та належного інформування; окремого веб-сайта для збору та зберігання інформації; недостатнє фінансування наукової і освітньої діяльності.** Це унеможливило підтримання існуючого наукового потенціалу, забезпечення наукової спадкоємності, спрямування його використання на розв'язання тих глобальних задач, які входять до кола наукових інтересів ЦЕРН тощо.

Згідно зі статтею V Угоди з ЦЕРН **МОН визначило 7 представників і радників від України до МКР**, зокрема з політичних (голова ДФФД Гриньов Б. В.) і наукових питань (віце-президент НАН України Загородній А. Г.), координаторів з індустріальних і фінансових питань, у сфері розроблення Європейської стратегії фізики високих енергій, у дискусіях між ЦЕРН-користувачами і управлінням ЦЕРН. Однак **документи, які встановлюють права і обов'язки представників України в ЦЕРН, МОН не затверджувало.**

При цьому аудит ДФФД показав, що за завданням МОН (погоджувало технічні завдання) політичний представник України, голова ДФФД Гриньов Б. В. здійснював за рахунок коштів ДФФД відрядження до ЦЕРН.

Довідково. Видатки на відрядження Гриньова Б. В. у м. Женеву, Швейцарія (зокрема, для участі у чергових засіданнях Фінансового комітету, 186-й, 187-й і 188-й сесії МКР представників держав-учасниць та держав – асоційованих членів ЦЕРН), у сумі 60,1 тис. грн планувались за рахунок коштів, що виділялися на основну діяльність ДФФД за бюджетною програмою 2201040. Однак паспорт бюджетної програми 2201040 ДФФД не передбачає видатків на відрядження, пов'язаних із відвіданням ЦЕРН.

Звіти про виконання завдань під час відрядження Гриньова Б. В. до ЦЕРН переважно містять узагальнену інформацію про його участь у засіданнях Фінансового комітету МКР ЦЕРН. При цьому **інформація про розгляд результатів наукової співпраці українських виконавців із ЦЕРН відсутня, немає також даних щодо вирішення питання участі українських підприємств у тендері на поставку власної продукції, виділення грантів студентам з країн – асоційованих членів для літнього відвідування ЦЕРН.**

Визначений МОН науковий представник України в ЦЕРН Загородній А. Г. протягом 2017 – I півріччя 2018 року не звітував перед МОН про результати роботи в ЦЕРН.

Протягом 2017 – I півріччя 2018 року відбулося три засідання МКР, під час яких жодного разу не розглядалось питання виконання заходів **Дорожньої карти** розвитку досліджень з фізики високих енергій в Україні у співпраці з Європейською організацією ядерних досліджень (ЦЕРН). Крім того, МКР не виконано визначених Положенням про МКР завдань зі сприяння формуванню узагальненого плану спільних робіт, організаційному супроводженню виконання узагальненого плану спільних робіт та підготовці звітних матеріалів, підбиттю підсумків робіт за поточний рік і погодженню пропозицій до плану робіт на наступний рік.

Довідково. При цьому МКР схвалено результати наукових робіт з фізики високих енергій, виконаних в ініціативному порядку ЗВО України, що не належить до завдань МКР (пункти 3 і 4 Положення про МКР).

МОН не призначило посадової особи, до обов'язків якої віднесено питання науково-технічного співробітництва з ЦЕРН.

2.4.1.3. Рекомендації МОН:

- визначити посадову особу МОН, відповідальну за виконання Угоди між Україною та ЦЕРН;
- визначити повноваження представників України у ЦЕРН і запровадити надання звітів про результати їх роботи;
- розмістити на інформаційному порталі Малої академії наук України Україна-ЦЕРН державною мовою документи, відповідно до яких Україна набула прав та обов'язків у співпраці з ЦЕРН;
- з метою здійснення моніторингу ефективності участі українських дослідників в ЦЕРН запровадити щорічне узагальнення інформації ЗВО і наукових установ про результати співпраці з ЦЕРН.

2.5. Стан співробітництва з Міжнародною європейською інноваційною науково-технічною програмою EUREKA

2.5.1. МОН забезпечило сплату внесків до Секретаріату Програми EUREKA, але не використало повною мірою прав повноправного його члена Як наслідок, представники від України протягом 2017 – I півріччя 2018 року не брали участі в заходах, що проводилися Секретаріатом Програми EUREKA, не представляли інтересів України на міністерських конференціях, засіданнях групи представників високого рівня та зустрічах координаторів національних проектів Програми EUREKA. Отже, кошти, спрямовані у 2017 році у сумі 19,1 тис. євро на сплату внеску, використано непродуктивно.

Переказавши відповідальність за участь у Програмі EUREKA на виконавців (учасників) її наукових проектів, МОН не запроваджено моніторингу результатів, отриманих від участі в Програмі EUREKA, їх впровадження в Україні та отриманих переваг і вигід.

2.5.1.1. Законодавча база

Науково-технічна Програма EUREKA (European Research Coordination Agency – Європейське агентство координації досліджень) заснована на I конференції міністрів країн – учасниць²⁵ Програми у липні 1985 року.

Міністерська конференція в Ганновері (06.11.1985) схвалила Ганноверську декларацію (далі – Декларація), якою визначено мету EUREKA, що полягає в підвищенні продуктивності і конкурентоспроможності галузей промисловості Європи і національної економіки на світовому ринку, отже, є підсиленням бази для довгострокового процвітання й зайнятості. Декларацією зазначено, що підприємства/інститути, що беруть участь в EUREKA проекті, фінансують проект із власних фондів, ринку й будь-яких громадських фондів, доступним їм.

Координуючим органом EUREKA відповідно до Декларації визначена конференція міністрів, обов'язком якої є розвиток суті, структури та цілей EUREKA, а також оцінка результатів.

Високі представники кожної із країн і Комісії Європейського співтовариства зустрічаються за необхідності як група для допомоги конференції міністрів у виконанні її завдань і підготовки її засідань, включаючи брифінги про проекти, які будуть представлені конференції міністрів (далі – міністерська конференція) (пункт 2.2 розділу “Реалізація проектів виконання та координація” Декларації).

Меморандумом про взаєморозуміння Секретаріату Програми EUREKA і членів EUREKA (далі – Меморандум), ухваленим на міністерській конференції в Лондоні 30.06.1986 (зі змінами від 22.05.1992 і 19.06.1997), визначено завдання Секретаріату Програми EUREKA, його кількісний склад, статті витрат, розподіл витрат між учасниками тощо.

Членство України в Програмі “EUREKA” підтверджено 09.06.2006 у м. Празі відповідно до поданої заяви про надання згоди на обов'язковість для України положень і зобов'язань, уключених до Меморандуму. Заяву про членство України в Програмі “EUREKA” ратифіковано Законом № 610.

Згідно з документом “Членство в EUREKA” (28.10.2004) повноправне членство в Програмі EUREKA надає Україні право офіційного представництва України на всіх засіданнях органів EUREKA, набуття Україною статусу головуючого Програми EUREKA, зайняття представником України посади члена Виконавчої групи, призначення представника України до групи високого рівня, започаткування Україною проекту разом з іншим повноправним членом Програми EUREKA, доступ до всіх документів на веб-сайтах Програми EUREKA з обмеженим доступом.

Переліком № 1371 МОН визначено відповідальним за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в Програмі EUREKA.

Довідково. МОН визначило таких представників від України: для участі у міністерській конференції – Максима Стріху, заступника Міністра (2015–2018 роки); у

²⁵ Станом на момент аудиту Програма EUREKA налічує 42 країни-учасниці.

групі представників високого рівня²⁶ – Дар'ю Чайку, генерального директора директорату інновацій та трансферу технологій (з 2018 року по теперішній час); координатора національних проектів Програми EUREKA²⁷ – Олександру Харіну (з 2018 року), державного експерта експертної групи з питань фінансових механізмів та інвестицій директорату інновацій та трансферу технологій.

Виконання міжнародних науково-технічних програм ЗВО і науковими установами відповідно до міжнародних договорів, укладених в установленому законом порядку, та сплата внесків до Секретаріату Програми “EUREKA” визначено Порядком № 1197.

За інформацією МОН, експертна оцінка проектів здійснюється на основі методології оцінки проектів – РАМ (Project Assessment Methodology), розробленої та затвердженої (зі змінами) на зустрічі групи високого рівня у Копенгагені 26.06.2003. Первинну експертну оцінку потенційних проектів здійснює національний координатор країни, який перевіряє подану заявку-проект на відповідність цілям та завданням Програми EUREKA.

Відповідно до Proposal for a procedure for project endorsement (01.01.2004, PD EUREKA 014) проект, що підтвердив наявність достатнього фінансування, може бути затверджено. За даними МОН, фінансова підтримка проекту може надаватись у разі наявності сертифікатів (листа) про присвоєння проекту номера EUREKA, що підтверджує його схвалення групою високого рівня EUREKA та в разі передбачення коштів у державному бюджеті на зазначені цілі.

Згідно з пунктом 96 Розпорядження № 275–р і пунктом 408 Розпорядження № 244–р затверджено плани пріоритетних дій Уряду на 2017 і 2018 роки відповідно, одним із заходів яких є забезпечення розвитку міжнародного інноваційного співробітництва в рамках Програми “EUREKA”. Відповідальним за виконання цього заходу визначено МОН, інші центральні органи виконавчої влади та НАН України (за згодою).

2.5.1.2. Виявлений стан справ та висновок

За даними звітів національного координатора Програми EUREKA в Україні Смертенка П. С. (1999–2010 роки): “Програма EUREKA не має аналогів серед інших Європейських програм міжнародного співробітництва із-за своєї ринкової направленості, має навчальні функції: як готувати ринково направлений проект, контактувати і розподіляти готовий продукт. Вона не має міждержавних бар’єрів і сприяє пошуку партнерів, нових ринків, нових можливостей і, завдяки цьому, прискоренню інноваційного розвитку²⁸. Результатом виконання EUREKA-проекту **має бути новий продукт, технологія чи сервісна послуга, які** неодмінно спрямовані на ринок науково-технічної продукції та **підлягають цільовому використанню чи**

²⁶ З 2015 по 2018 роки – Віктор Шовкалюк директор департаменту інноваційної діяльності та трансферу технологій МОН.

²⁷ З 2015 по 2018 роки Олександра Ліхневська головний спеціаліст відділу інноваційних проектів та залучення інноваційних ресурсів МОН.

²⁸ За даними звіту за 2009 рік “Здійснення супроводу європейської Програми EUREKA в Україні”.

впровадженню у виробництво. У EUREKA-проекті мають взяти участь не менше 2-х країн – повноправних учасниць програми²⁹”.

За даними МОН, функціональні обов’язки української сторони в представницьких органах “EUREKA” (представника міністерської конференції, групи високого рівня і координатора національних проектів програми) визначені в документах Програми EUREKA Roles and Responsibilities (in replacement of Edinburgh doc. HLG 1523a, Poitiers doc. HLG 2209 and Nice doc 2228.1). Однак у МОН відсутні легалізовані підтвердні документи державною мовою, в яких визначені порядок взаємодії представників високого рівня та координатора Програми EUREKA, їх обов’язки та повноваження в Україні, а також порядок взаємодії з учасниками проектів.

Аудитом встановлено, що у 2017–2018 роках МОН не планувалися видатки з державного бюджету на забезпечення виконання зобов’язань представників від України в рамках Програми EUREKA. Як наслідок, **інтереси України не представлялись на міністерських конференціях, засіданнях групи представників високого рівня та зустрічах координаторів національних проектів Програми EUREKA, представник для роботи в Секретаріаті Програми EUREKA від України не висувався, хоча внески до Секретаріату Програми EUREKA сплачено в повному обсязі.**

Так, за період з 2011 року по 2018 рік членський внесок України до Секретаріату Програми EUREKA становить **166 825,36 євро** (у т. ч. на 2017 рік – 19122,95 євро; 2018 рік – 16771,20 євро).

Довідково. На 2017 і 2018 роки МОН наказами № 329 і № 79 затверджено видатки на сплату внеску України до Секретаріату Програми EUREKA у сумі 577,2 і 630,3 тис. грн відповідно.

За інформацією МОН, з 1997 року Україна брала участь у виконанні **32 проектів**³⁰ Програми EUREKA загальною вартістю **159 330, тис. євро, у т. ч. частка України – 6 850,2 тис. євро.**

Довідково. З дев’яти основних напрямів співробітництва Програми EUREKA (відповідно до звітів національного координатора Смертенка П. С.) за участі українських партнерів протягом 1997–2010 років виконувалось 25 проектів за такими напрямками: медицина та біотехнології – 2 проекти, інформаційні технології – 2, енергетика – 2, екологія – 9, нові матеріали – 7, транспорт – 3, щодо напрямів решти 7 проектів у МОН відсутня інформація.

Проекти затверджено EUREKA, оскільки виконавцями була надана інформація про наявність достатнього фінансування. **Проте в МОН відсутні дані щодо джерел забезпечення фінансової частки України в проектах Програми EUREKA. Також МОН не володіє інформацією про отримані результати за цими проектами.**

²⁹ За даними звіту за 1999 рік “Здійснення супроводу європейської Програми EUREKA в Україні”.

³⁰ З терміном завершення у 2000 році – 2 проекти, у 2001 – 1; у 2002 – 1; у 2003 році – 1; у 2005 році – 1; у 2006 – 2; у 2007 році – 1; у 2008 році – 1; у 2009 році – 4; у 2010 році – 2; у 2011 році – 2; у 2012 році – 2; 2013 році – 2; у 2014 році – 4; у 2015 році – 2; у 2016 році – 3; у 2020 році – 1 проект.

Довідково. МОН повідомило, що інформацією про джерела забезпечення проектів Програми EUREKA володіють безпосередні їх виконавці, хоча аудит у КНУТД засвідчив, що цей ЗВО як виконавець одного з проектів у 2017–2018 роках і трьох у 2004–2014 роках не володіє інформацією про джерела покриття видатків української сторони.

Аудитом встановлено, що у **2017–2018 роках** групою високого рівня Програми EUREKA згідно з виконавчим протоколом Програми EUREKA від 19.10.2016 № HLG/NPC10 **схвалено лише один український проект** “Проектування і розробка матеріалів для захисту від УФ випромінювання” терміном виконання 2017–2020 роки (виконавець – КНУТД). МОН його погодило за умови забезпечення фінансуванням за рахунок коштів університету. **Підтримка держави становить лише 389,0 тис. грн (0,06 відс. загального обсягу фінансування проекту Україною).**

Цей проект КНУТД виконує за участі трьох виконавців: Румунія, Польща і Україна. Загальна вартість проекту – 933,8 тис. євро, у т. ч. частка України – 190,0 тис. євро (20,4 відс. загальної вартості). Проект виконується на обладнанні і вченими КНУТД, але **відповідний облік цих видатків у КНУТД відсутній. Підтвердні документи щодо частки України в сумі 190,0 тис. євро в КНУТД відсутні.**

З метою надання державної підтримки цьому проекту МОН уклало договір з КНУТД на виконання НДР. Проте аудит засвідчив, що **договір** від 08.12.2017 № М/218–2017 на виконання (передачу) НДР **МОН з КНУТД укладено формально:** звіт про виконання НДР затверджено через три дні (12.12.2017) після укладення договору, акт здачі-приймання НДР підписано 20.12.2017, рукопис звіту про НДР завершено 22.12.2017.

При укладанні **договору і затвердженні технічного завдання** на НДР, яке є невід’ємною частиною договору, **МОН також не дотримано вимог ДСТУ 3973–2000³¹.** Зокрема, у технічному завданні відсутні дані щодо передбачуваних способів реалізації результатів НДР, рекомендації щодо застосування та впровадження результатів НДР та обґрунтування їхньої ефективності; не визначено спосіб виконання документації (машинопис, фотокопії, світлокопії тощо), кількість комплектів документації, яка повинна бути оформлена виконавцем НДР після закінчення етапів і роботи в цілому, а також організацій (підприємств), яким її надсилають; відсутні дані щодо переліку відомостей, що підлягають охороні, методи і засоби їх захисту, вимоги до заходів технічного захисту інформації під час проведення досліджень згідно з ДСТУ 3396.0, **що створює ризики втрати інтелектуального продукту.**

У порушення пункту 2.1 розділу II Порядку № 977 КНУТД як виконавець не забезпечив своєчасної реєстрації цієї наукової роботи.

Довідково. КНУТД подано реєстраційну картку до УкрІНТЕІ супровідним листом від 11.12.2017, хоча НДР розпочата у березні 2017 року, а договір на виконання НДР з МОН укладено 08.12.2017.

За відсутності контролю з боку замовника (МОН) **КНУТД не дотримано вимог договору в частині проведених видатків:** замість

---

³¹ У пункті 4 технічного завдання визначено, що НДР виконується відповідно до вимог ДСТУ 3973–2000.

запланованої кошторисом виплати основної зарплати виконавцям НДР, за період роботи (2,1–3,5 місяці) фактично виплачено одноразово премію, яка не планувалась (відповідно до наказу).

Отже, протягом 2017 – I півріччя 2018 року МОН формально виконувало зобов'язання, що випливають із членства України в EUREKA. Спрямування 199,0 тис. грн бюджетних коштів у 2017 році на проект, який фактично вже був КНУТД виконаним, є непродуктивним.

Незважаючи на визначені на 2017 і 2018 роки пунктом 96 Розпорядження № 275–р і пунктом 408 Розпорядження № 244–р очікувані результати від міжнародного інноваційного співробітництва в рамках Програми EUREKA (зокрема, впровадження інноваційних науково-технічних розробок у виробництво; проведення конкурентоспроможних на світовому ринку досліджень та розробок; розширення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері; залучення промислових та наукових установ до виконання спільних розробок), співробітництво з EUREKA не було пріоритетним для МОН.

Через відсутність ефективних управлінських рішень МОН у 2017 році таких результатів не досягнуто. МОН проведено лише дві міжнародно-практичні конференції та заплановано на жовтень – листопад 2018 року проведення інформаційно-комунікативного заходу та міжнародного форуму за тематикою Програми EUREKA. При цьому інформація про результати цих заходів у МОН відсутня.

Отже, незважаючи на те що, МОН визначено відповідальним за виконання зобов'язань, які випливають із членства України в Програмі EUREKA, Міністерство не вжило дієвих заходів для використання потенційних можливостей цієї організації з метою забезпечення соціально-економічних інтересів держави. МОН не володіє достовірною інформацією за період участі України в Програмі EUREKA про впровадження результатів науково-технічних розробок у виробництво, зокрема в Україні, відповідно – про отримані Україною переваги та вигоди від такого співробітництва.

2.5.1.3. Рекомендації МОН:

- активізувати роботу з EUREKA; визначити обов'язки і права представників Програми EUREKA в Україні та порядок їх координації з учасниками проектів та безпосередньо із представниками країн – учасниць Програми EUREKA;

- узагальнити результати завершених українськими закладами вищої освіти і науковими установами інноваційних науково-технічних розробок, які виконувалися в рамках Програми EUREKA, і стан їх впровадження в Україні;

- розробити і затвердити порядок визначення розміру фінансової підтримки при затвердженні проектів EUREKA.

2.6. Стан співробітництва з Українським науково-технологічним центром

2.6.1. МОН, яке є відповідальним за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в УНТЦ, не забезпечено належного виконання вимог Угоди УНТЦ у частині супроводження кожного проекту, що подається українськими учасниками на розгляд адміністративної ради УНТЦ, письмовою згодою держави.

Інформація про результати наукових проектів, які виконувалися за участі українських ЗВО і наукових установ, а також дані щодо придбаного в рамках проектів УНТЦ обладнання для їх виконавців та його використання в МОН відсутні. Міністерство не володіє даними щодо отриманих Україною вигід від співробітництва українських виконавців з УНТЦ.

2.6.1.1. Законодавча база

Україною, Канадою, Сполученими Штатами Америки та Швецією підписано угоду від 25.10.1993 про створення УНТЦ як міжурядової організації. Законом № 2296 надано згоду на обов'язковість для України Угоди УНТЦ.

Довідково. У 1998 році Швецію замінено Європейським Союзом, що підтверджено діючим статутом, де четвертою стороною виступає Європейське співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії, як одна сторона.

Упродовж 25 років діяльність УНТЦ спрямовувалась на нерозповсюдження озброєнь масового знищення шляхом створення коштом держав-донорів УНТЦ конверсійних проектів та участі в цих проектах науковців промислово-оборонного комплексу колишнього Радянського Союзу, а також вчених країн-донорів організації, надання допомоги науковцям та інженерам, які раніше працювали над розробленням зброї масового знищення.

Відповідно до статті II Угоди УНТЦ Центр розробляє, схвалює, фінансує та контролює науково-технічні проекти в мирних цілях, які здійснюються переважно в установах і на обладнанні, розташованих в Україні, та у разі зацікавленості виконавців – в інших державах колишнього Радянського Союзу.

Для досягнення своїх цілей УНТЦ володіє правоздатністю згідно із законами та правилами сторін, укладає договори, набуває та розпоряджається нерухомим і рухомим майном, а також вчиняє позови та відповідає за ними.

Відповідно до статті IX Угоди УНТЦ штаб-квартира УНТЦ розташовується в Україні. Як спосіб матеріально-технічного забезпечення УНТЦ Уряд України за свій рахунок надає будівлю, придатну для використання УНТЦ, забезпечує її технічне обслуговування, поточний ремонт, комунальними службами та охорону.

Згідно зі статтею IV Угоди УНТЦ кожна із сторін - учасниць цієї Угоди представлена в Адміністративній раді одним голосом.

Довідково. За інформацією МОН, Україну в Адміністративній раді представляє М. В. Стріха, заступник Міністра освіти та науки України.

УНТЦ має Адміністративну раду та Секретаріат, що складається з виконавчого директора, заступників виконавчого директора та іншого персоналу, який може бути необхідним відповідно до статуту УНТЦ. Адміністративна рада затверджує статут для виконання Угоди УНТЦ.

Довідково. За даними МОН, статут УНТЦ ухвалено на засіданні Адміністративної ради УНТЦ у 1995 році (зі змінами від 25.07.2017) (далі – Статут).

Статутом визначено, що Адміністративна рада – це правління УНТЦ, що складається з одного представника від кожної сторони.

Перший заступник виконавчого директора призначається на посаду Адміністративною радою на дворічний термін з можливістю продовження терміну за відповідним запитом від української сторони і може бути звільнений Адміністративною радою (стаття V Статуту).

Оголошення про подання пропозицій (проектів), у якому визначається, впродовж якого терміну УНТЦ буде їх приймати для подальшого аналізу сторонами та розгляду Адміністративною радою, оприлюднює виконавчий директор. Виконавчий директор намагається оприлюднювати два таких оголошення на рік. У разі коли виконавчий директор вважає пропозицію щодо проекту повною, вона негайно передається всім сторонам для аналізу. Після отримання виконавчим директором результатів аналізу та узгодженого рішення в письмовій формі від країни (країн), в якій (яких) буде виконуватись робота, пропозиція передається ним до Адміністративної ради або проводиться консультація щодо перегляду пропозиції (стаття VIII Статуту).

Кожний проект, що подається Адміністративній раді на схвалення, повинен супроводжуватися письмовою згодою держави (держав), у якій має виконуватись робота (стаття VI Угоди).

Довідково. За інформацією УНТЦ, за період від початку створення УНТЦ за його підтримки **виконувалося 1618 проектів**, з них до 2000 року завершено 161 проект, з 2000 по 2010 роки – 862, з 2011 по 2016 роки – 438, у 2017 році – 41, у 2018 – 51, у 2019 планується завершити 34 проекти, у 2020 – 16, у 2021 – 7 та у 2022 році – 1 проект, 7 проектів призупинено.

Адміністративною радою затверджується порядок прийняття, розповсюдження пропозицій та звітів про виконання контрактів, а також оприлюднення результатів реалізації проекту з урахуванням запобігання поданню або розповсюдженню будь-якої інформації, що становить державну таємницю; несанкціонованому розкриттю засекреченої інформації, яка підпадає під дію відповідних міжнародних правил та практики стосовно технологій нерозповсюдження ядерної зброї, зокрема інформації щодо ядерних речовин, ядерних технологій та інших видів технологій, що стосуються зброї масового знищення та балістичних ракет; розкриттю інформації, що є власністю тієї чи іншої фірми, а також конфіденційної ділової інформації, несанкціонованими особами, які володіють такою інформацією або мають права на неї (стаття VI Статуту).

Під час аудиту, однак, не надано підтвердження щодо визначення виконавчим директором УНТЦ заходів для захисту конфіденційності пропозицій, поданих УНТЦ.

Статутом УНТЦ визначено, що конфіденційна ділова інформація – це інформація, що містить ноу-хау, секрети виробництва, технічну, комерційну або фінансову інформацію, яка зберігається її власником у таємниці; не є загальновідомою або доступною з інших джерел; не надається власником третім особам без зобов'язання щодо збереження її конфіденційності; не доступна для одержувача без зобов'язання щодо збереження конфіденційності.

2.6.1.2. Виявлений стан справ та висновок

Відповідно до інформації МОН (лист від 05.07.2017 № 1/11–6657) і витягу з 44-го протоколу Ради керуючих УНТЦ від 25.07.2017 на посаду заступника виконавчого директора з 01.01.2018 терміном на один рік призначено Лубіва М. І., **що не відповідає вимогам статті V Статуту, якою передбачено таке призначення на дворічний термін.**

Згідно з розподілом зобов'язань між виконавчим директором та його заступниками на першого заступника виконавчого директора, зокрема, покладено функції забезпечення взаємодії між УНТЦ та відповідними органами виконавчої влади країн – учасниць договору про створення УНТЦ; надання інформаційних роз'яснень на відповідні запити; підготовку та надання звіту про діяльність УНТЦ та першого заступника виконавчого директора УНТЦ для української сторони (МОН).

До аудиту надано звіт за I півріччя 2018 року, підготовлений першим заступником виконавчого директора УНТЦ (для МОН), який містить лише узагальнену інформацію про можливості, які отримали талановиті науковці в різних сферах науки та технологій у співпраці з УНТЦ, і кількість актуальних проектів, їх вартість. При цьому **інформація про отримані результати від такої співпраці у звіті відсутня. Немає такої інформації і в МОН.**

За даними МОН, за час існування в Україні УНТЦ загалом спрямував на виконання **1235 проектів 301 919 655 дол. США**, участь у них взяли приблизно 7 тисяч учених і технічних спеціалістів з 5 країн-реципієнтів УНТЦ. **Для України загальна сума внеску становить 222 111 762 дол. США.**

Довідково. Відповідно до умов Статуту будь-яка особа, організація, установа або уряд може подати пропозицію згідно з вимогами та умовами, зазначеними в інструкціях, складених УНТЦ, щодо форми пропозиції та інформації у ній. Аудит засвідчив, що участь у проектах брали не лише ЗВО і наукові установи України, а і приватні структури.

За інформацією УНТЦ, крім виконання регулярних і партнерських проектів, УНТЦ провадить діяльність у кількох інших напрямках, зокрема, здійснює пошуки партнерів, проведення виїзних презентацій, наукових і практичних семінарів, реалізацію партнерських проектів, надає гранти для закордонних поїздок та підтримку патентування.

Довідково. Згідно з Інструкцією “Проєктне програмне забезпечення УНТЦ” (українською мовою) усі проєкти або гранти, що реалізуються в рамках УНТЦ, можуть бути класифіковані за двома типами: стандартні (регулярні) проєкти або гранти і партнерські проєкти або гранти. Фінансування регулярних проєктів здійснюється за рахунок коштів, які фінансують уряди сторін, партнерських проєктів – з бюджетів приватних або державних компаній і організацій, які є партнерами УНТЦ.

За підтримки УНТЦ та за дорученням МОН за **2017 рік було одержано 13 патентів на винахід** (корисні моделі), власниками яких стали наукові установи України, авторство на винахід і виключне право на використання протягом певного строку отримали **25 українських винахідників**. Проте **МОН не володіє інформацією про патенти** (у т. ч. міжнародні), отримані в рамках виконання проектів ЗВО або науковими установами України.

У рамках реалізації проектів УНТЦ здійснює закупівлю матеріалів та обладнання, в тому числі наукового. Відповідно до статті XIV Статуту використання в Україні товарів, матеріалів та іншого майна, що постачається УНТЦ для реалізації проектів, звільняється від будь-яких видів, зборів, митних зборів, мита на імпорт або подібних податків чи виплат, введених в Україні. При цьому **МОН не володіє інформацією про кількість і вартість придбаного обладнання для ЗВО і наукових установ України**.

Довідково. УНТЦ поінформував, що така інформація може бути надана лише після отримання згоди від Адміністративної ради УНТЦ.

Проведені аудити в КНУТД і НАУ засвідчили, що в рамках виконання проектів УНТЦ за угодами придбано обладнання для КНУТД на суму 1302,4 тис. грн, в НАУ отримано два патенти за результатами роботи науковців, які залучались до виконання проектів УНТЦ (НАУ відшкодовано 99,1 тис. гривень).

Однак ЗВО не надали інформації про отримані результати від співпраці з УНТЦ, посиляючись на її конфіденційність.

Під час аудиту не надано підтвердження щодо визначення виконавчим директором УНТЦ заходів для захисту конфіденційності пропозицій (проектів), поданих до УНТЦ (згідно зі Статутом УНТЦ конфіденційною інформацією є ноу-хау, секрети виробництва, технічна, комерційна або фінансова інформація, яка зберігається її власником у таємниці).

За даними УНТЦ, в Україні станом на **01.08.2018 виконується 82 активні проекти**, з них 21 реалізується за програмою “Цільові та розвиваючі ініціативи”, 5 – як регулярні проекти, 56 – за партнерською програмою.

Аудит засвідчив, що за результатами виконання проектів ЗВО і науковими установами створюється наукова продукція, яка після завершення проектів передається закордонним партнерам. Водночас у МОН **відсутній порядок надання дозволу (згоди) на проекти, які подають потенційні учасники для відбору в УНТЦ**.

Встановлено, що із загальної кількості проектів, які виконувалися ЗВО (82 проекти) станом на 01.08.2018, у МОН **відсутні листи – підтвердження (згода) на виконання 32 проектів**. Також МОН надало дозвіл на 8 проектів, але пакет документів, на підставі яких приймалося відповідне рішення, в Міністерстві відсутній.

Довідково. Дозвіл МОН (лист - згода) надається за підписом Л. Гриневич або М. Стріхи. Із 60 поданих МОН дозволів на проекти до УНТЦ у період 2016 – I півріччя 2018 року 14 проектів не отримали схвалення Адміністративною радою.

Крім того, встановлено, що **МОН не погоджувало 14 проектів, які подавалися на конкурс УНТЦ науковими установами НАН України за програмою “Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи”**.

Довідково. Встановлено, що НАН України подавало до УНТЦ повний пакет документів і відповідні супровідні документи для проведення паралельної експертизи проектів.

Аналіз проектів, на які МОН надало дозвіл, засвідчив, що **станом на момент аудиту завершено 11 проектів** (загальна вартість трьох проектів – 542 400 євро та 8 – 905 859 дол США). Проте **МОН не володіє інформацією про отримані Україною вигоди і переваги від міжнародного науково-технічного співробітництва з УНТЦ, впровадження наукових результатів в Україні.**

З метою об’єктивної оцінки співпраці України з УНТЦ під час аудиту надіслано запити до виконавців завершених проектів УНТЦ. Аналіз відповідей засвідчив, що головними перевагами участі в проектах УНТЦ виконавці вважають можливість наукового співробітництва з іноземними науковцями, обміну науковими матеріалами, проведення інтенсивних консультацій і дискусій з іноземними колегами; участь у наукових конференціях за межами України; об’єднання фахівців різних наукових галузей для виконання сумісних дослідницьких робіт в цих галузях; отримання додаткового позабюджетного фінансування наукових досліджень, придбання новітнього унікального обладнання, оновлення парку контрольно-вимірювальної апаратури; збереження наукового потенціалу у галузі природничих наук.

Також виконавці повідомили, що така співпраця, як правило, забезпечувала високі наукові результати.

2.6.1.3. Рекомендації:

Кабінету Міністрів України:

- розробити і затвердити критерії оцінки наукових проектів, які виконуються вітчизняними науковцями в рамках співпраці з УНТЦ, їх спрямування на зміцнення національної безпеки України, забезпечення її політичних, соціально-економічних та екологічних інтересів, прискорення економічних реформ.

МОН:

- розробити порядок розгляду проектів, які потребують згоди держави для участі в проектах УНТЦ;
- забезпечити виконання вимог Угоди УНТЦ у частині розгляду проектів, які мають бути схвалені Адміністративною Радою УНТЦ, та надання письмової згоди (дозволу) МОН на їх виконання;
- запровадити в МОН збір інформації про отримані результати Україною від участі в проектах УНТЦ, здійснювати моніторинг їх використання;

- запровадити збір інформації про придбане за міжнародні кошти обладнання в рамках проектів УНТЦ з метою недопущення додаткових витрат бюджету на придбання такого самого обладнання.

2.6.2. МОН у цілому виконало покладені на нього зобов'язання щодо забезпечення функціонування УНТЦ. Проте через несвоєчасне укладення договорів про відшкодування витрат НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних та експлуатаційних послуг у 2017 і 2018 роках МОН більш як по півроку не здійснювало оплату цих витрат.

2.6.2.1. Законодавча база

Відповідно до статті XI Статуту УНТЦ Уряд України забезпечує УНТЦ за свій рахунок приміщенням, а також здійснює його обслуговування, оплачує комунальні послуги та охорону.

Розпорядженням № 915-р визначено термін, місце та умови розміщення УНТЦ. На забезпечення функціонування УНТЦ згідно з наказами № 329 і № 79 МОН затверджено видатки на 2017 і 2018 роки у сумі 274,0 і 299,2 тис. грн відповідно.

Статтею 46 Бюджетного кодексу визначено стадії виконання бюджету за видатками та кредитуванням, зокрема, отримання товарів, робіт і послуг здійснюється після встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі та в межах затвердженого розпису бюджету; затвердження кошторисів, паспортів бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі), а також порядків використання бюджетних коштів; взяття бюджетних зобов'язань.

2.6.2.2. Виявлений стан справ та висновок

МОН розміщено УНТЦ в НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” на умовах, визначених Розпорядженням № 915-р. Міністерством укладено договір оренди з Фондом державного майна³² і договори на відшкодування витрат НТУУ “КПІ імені І. Сікорського”³³ на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних і експлуатаційних послуг.

Водночас у порушення вимог пункту 5.7 договору оренди нерухомого майна МОН не поновлено (не підписано) договору страхування та допущено використання незастрахованих орендованих приміщень площею 746 м² протягом 32 календарних днів і 86 м² протягом 55 календарних днів.

---

³² Договір оренди нерухомого майна, що належить до державної власності від 13.09.2015 № 243 (до 31.12.2015), підписаний Головою Фонду державного майна України Білоусом І. О. (орендодавець) та Міністром освіти і науки України Квітом С. М. (орендар). Договором від 09.12.2015 № 428 продовжено строк дії договору оренди нерухомого майна з 13.08.2015 № 243 по 08.11.2018 включно.

³³ Договір про відшкодування витрат НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних та експлуатаційних послуг Міністерству освіти і науки України від 03.07.2017 № 78/243 і від 02.07.2018 № 78/243 на 2017 і 2018 роки.

Незважаючи на те, що Міністерство в лютому 2017 і січні 2018 року визначило одним із основних напрямів використання бюджетних коштів згідно з міжнародними договорами України забезпечення функціонування УНТЦ і передбачило на це 274,0 і 299,2 тис. грн відповідно, **договори про відшкодування витрат на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних та експлуатаційних послуг для УНТЦ укладено лише 03.07.2017 і 02.07.2018.** У договорах визначено, що їхні умови застосовуються до відносин, які виникли з 01.01.2017 і з 01.01.2018 відповідно.

Отже, **МОН при укладанні договорів для забезпечення функціонування УНТЦ допущено порушення вимог статті 46 Бюджетного кодексу.**

Довідково. Станом на 01.07.2017 і 01.08.2018 видатки на забезпечення функціонування УНТЦ МОН не проводило. Витрати на забезпечення функціонування УНТЦ до 01.07.2017 і до 01.08.2018 здійснювалися балансоутримувачем приміщення – НТУУ “КПІ імені І. Сікорського”.

2.6.2.3. Рекомендації МОН:

- забезпечити своєчасне укладання договорів з НТУУ “КПІ імені І. Сікорського” для відшкодування йому витрат на утримання орендованого нерухомого майна, надання комунальних і експлуатаційних послуг для функціонування УНТЦ, а також дотримання вимог договору оренди нерухомого майна в частині страхування орендованих приміщень для УНТЦ.

2.7. Стан співробітництва за Рамковою програмою Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій “Горизонт 2020”

2.7.1. З ратифікацією Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” (17.08.2015 набрала чинності для України) Україна набула статусу її асоційованого члена. Це відкрило нові можливості для України за умови сплати фінансових внесків за участь у Програмі до загального бюджету Європейського Союзу. Загалом протягом 2016–2017 років з Державного бюджету України за участь у Програмі “Горизонт 2020” сплачено 12508,3 тис. євро (363902,2 тис. грн) внесків. Проте внесок за 2018 рік у сумі 7035,42 тис. євро станом на 01.08.2018 МОН не сплачено. Як наслідок, Єврокомісією нараховано проценти за першу частину простроченого платежу в сумі 12,2 тис. євро.

Через зволікання МОН зі своєчасним зверненням до ЄС у 2017 році з платіжним запитом щодо повернення частини сплаченого Україною внеску на момент проведення аудиту Україною не використано можливості отримання коштів до спеціального фонду державного бюджету в строки, які б дали змогу ефективно їх використати. Як наслідок, отримані МОН у грудні 2017 року як технічна допомога 4679,46 тис. євро, які планувалося спрямувати на підтримку участі українських вчених у проектах Програми “Горизонт 2020”, не використано.

2.7.1.1. Законодавча база

Умови участі у Програмі “Горизонт 2020” визначено актами законодавства Європейського парламенту і Ради Європи, зокрема, Регламентом про створення Програми “Горизонт 2020” (№ 1291/2013/EU), Регламентом про правила участі у Програмі “Горизонт 2020” (№ 1290/2013/EU), рішенням Ради Європи від 03.12.2013 про спеціальну програму з реалізації Програми “Горизонт 2020” (№ 2013/743/EU).

Законом № 604 ратифіковано Угоду про участь у Програмі “Горизонт 2020”. Статтею 2 цієї Угоди однією із умов асоціації України у Програмі визначено необхідність сплати фінансового внеску до загального бюджету Європейського Союзу.

Пунктом 3 додатка 1 до Угоди (“Правила, що регулюють фінансовий внесок України до Програми”) визначено, що внесок здійснюється Україною у 2016–2020 роках. При цьому до внеску за поточний фінансовий рік буде додаватися рівними частками (1/5 частка) внесок за 2015 рік. Пунктом 2 розділу 2 додатка 2 до Угоди (“Виплата фінансового внеску України”) встановлено, що половину внеску у фінансовому році Україна повинна сплачувати не пізніше 15 квітня, а ще половину – не пізніше 20 серпня. Відповідно до пункту 6 розділу 2 додатка 2 будь-яка затримка у сплаті внеску призводить до виплати Україною процентів за прострочений платіж по сумі неоплаченого боргу з дати строку оплати.

Відповідно до частини другої статті 3 цієї Угоди частина фінансового внеску України може за її зверненням забезпечуватися за рахунок відповідного зовнішнього інструменту допомоги ЄС; у разі такої допомоги її умови будуть визначені у відповідних фінансових угодах. За умовами Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” до 50 відс. суми сплаченого внеску мають бути повернені як технічна допомога, спрямована на підтримку участі українських вчених у проектах Програми “Горизонт 2020”.

2.7.1.2. Виявлений стан справ та висновок

Сплата фінансових внесків здійснювалася МОН відповідно до виставлених рахунків (Debet note). У 2016 і 2017 роках МОН у повному обсязі сплачено фінансові внески України за участь у Програмі “Горизонт 2020” за 2016–2017 роки, а також 2/5 частини внеску за 2015 рік. Так, за бюджетною програмою 2201570 до загального бюджету Європейського Союзу сплачено 12508,3 тис. євро.

Довідково. У 2016 році – 6058,51 тис. євро (14.04.2016 – 2915,77 тис. євро; 10.06.2016 – 64,70 тис. євро; 08.08.2016 – 2899,47 тис. євро; 23.12.2016 – 178,57 тис. євро); у 2017 році – 6449,77 тис. євро (03.04.2017 – 3229,58 тис. євро; 07.08.2017 – 3220,19 тис. євро).

Всупереч вимогам пункту 2 розділу 2 додатка 2 до Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” станом на **01.08.2018** Україною не сплачено внесок за 2018 рік за участь у Програмі. Як наслідок, ЄС нараховано проценти за прострочений платіж на суму неоплаченого боргу (перша частина внеску) у сумі 12,2 тис. євро.

На виконання частини другої статті 3 Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” ЄС і МОН у 2016 і 2017 роках укладено грантові угоди “Зовнішні дії ЄС” № 2016/379–902 і № 2017/389126, відповідно до яких **фінансові зобов’язання ЄС щодо надання Україні технічної допомоги, спрямованої на підтримку участі українських вчених у проектах Програми “Горизонт 2020”, становлять 1 і 7 млн євро відповідно.**

МОН зверталось до Представництва ЄС в Україні щодо надання технічної допомоги відповідно до грантової угоди “Зовнішні дії ЄС” № 2016/379–902, проте звернення не задоволено у зв’язку із необхідністю покриття заборгованості української сторони перед ЄС за іншим міжнародним проектом – TACIS U 4.01/06 “Модернізація обладнання для подрібнення довгомірних відходів на Чорнобильській АЕС”.

У 2017 році з платіжним запитом щодо надання Україні технічної допомоги за грантовою угодою “Зовнішні дії ЄС” № 2017/389126 МОН звернулося до Представництва ЄС в Україні лише **28.11.2017**. За даними МОН, на його валютний рахунок 15.12.2017 надійшли кошти за грантовою угодою у сумі **4679,455 тис. євро**, які МОН станом на **01.08.2018 не використано.**

Довідково. Відповідно до паспорта бюджетної програми 2201570 на 2017 рік кошти спецфонду в сумі 84263,5 тис. грн планувалося спрямувати за такими напрямками: “Придбання обладнання та матеріалів для проведення наукових досліджень за пріоритетами Програми “Горизонт 2020” ВНЗ та науковими установами” – 62130,7 тис. грн; “Участь українських делегатів та експертів в засіданнях Комітетів Програми “Горизонт 2020” та у роботі Ради правління Об’єднаного дослідницького центру” – 2226,8 тис. грн; “Виконання ВНЗ та науковими установами науково-технічних та інноваційних проектів, визначених за результатами конкурсного відбору” – 15906,0 тис. грн; “Фінансова підтримка заходів, спрямованих на популяризацію Програми “Горизонт 2020” (тренінги, семінари, інформаційні дні, тощо)” – 4000,0 тис. гривень. Станом на 01.01.2018 гривневий еквівалент отриманих за грантовою угодою коштів становив 156740,3 тис. гривень.

На 2018 рік відповідно до паспорта бюджетної програми 2201570 МОН також заплановано видатки за спецфондом у сумі 115220,4 тис. грн за таким ж напрямками, як і у 2017 році.

Довідково. Станом на 01.08.2018 на валютному рахунку МОН обліковуються кошти в сумі 4679,455 тис. євро, враховуючи курсову різницю станом на 31.07.2018 – 146283,5 тис. гривень.

Аудит засвідчив, що в МОН станом на **01.08.2018 відсутні обґрунтовані розрахунки видатків спецфонду за напрямками “Придбання обладнання та матеріалів для проведення наукових досліджень за пріоритетами Програми “Горизонт 2020” ВНЗ та науковими установами”;** “Участь українських делегатів та експертів в засіданнях Комітетів Програми “Горизонт 2020” та у роботі Ради правління Об’єднаного дослідницького центру”;

“Виконання ВНЗ та науковими установами науково-технічних та інноваційних проектів, визначених за результатами конкурсного відбору”;

“Фінансова підтримка заходів, спрямованих на популяризацію Програми “Горизонт 2020” (тренінги, семінари, інформаційні дні, тощо)”. **Це також створює перешкоди для ефективного використання отриманих від ЄС**

4679,455 тис. євро.

2.7.1.3. Рекомендації МОН:

- забезпечити своєчасне виконання фінансових зобов'язань МОН щодо сплати внесків за участь у Програмі “Горизонт 2020” відповідно до умов Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” та виставлених рахунків;

- вжити дієвих заходів щодо ефективного використання коштів спеціального фонду державного бюджету, які надійшли в рамках участі у Програмі “Горизонт 2020”, відповідно до затверджених напрямів.

2.7.2. МОН не вжито достатніх заходів щодо виконання зобов'язань, взятих за Угодою про участь у Програмі “Горизонт 2020”, як наслідок, Україна неповною мірою реалізує можливості асоційованого члена Програми “Горизонт 2020”.

2.7.2.1. Законодавча база.

Відповідно до пункту 10 розділу 3 середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року, затвердженого Розпорядженням № 275-р, мета участі України у міжнародному науково-технічному співробітництві, зокрема в програмах “Горизонт 2020” і Євратом, – інтеграція української науки в європейський дослідницький простір, використання повною мірою можливостей, передбачених Угодою про асоціацію.

Статтею 2 Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” визначено, зокрема, такі умови асоційованого членства України у Програмі:

- Україна бере участь у заходах Програми;

- представники України беруть участь у роботі Ради правління Об'єднаного дослідницького центру, а також як спостерігачі в комітеті, відповідальному за моніторинг імплементації Програми за напрямами, що стосуються України;

- юридичні особи України беруть участь на тих же умовах, що застосовуються до юридичних осіб держав – членів ЄС, у непрямих заходах Програми, фінансованих з бюджету 2015 року і в подальшому, а також у діяльності освітніх та інноваційних товариств; у діяльності Об'єднаного дослідницького центру.

Довідково. Об'єднаний дослідницький центр (JRC) – це служба з науки та знань Європейської Комісії. JRC використовує вчених для проведення досліджень з метою надання незалежних наукових консультацій та підтримки політики ЄС. Місія JRC – надавати Європейській Комісії незалежну науково-технічну підтримку з метою підтвердження наукових досліджень.

На виконання Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” Планом пріоритетних дій Уряду на 2017 рік і Планом пріоритетних дій Уряду на 2018 рік **МОН**, інші центральні органи виконавчої влади, НАН (за згодою), національні галузеві академії наук (за згодою) **визначено відповідальними виконавцями щодо делегування представників та експертів до комітетів, відповідальних за проведення моніторингу виконання Програми “Горизонт 2020” за напрямами, які стосуються України, і забезпечення ефективної роботи цих представників. Індикатором виконання Плану**

пріоритетних дій Уряду на 2017 рік визначено видання відповідного наказу МОН, у 2018 році – прийняття відповідного акта Кабінету Міністрів України.

Деталізованим планом МОН № 275 передбачено, зокрема розроблення та затвердження наказом МОН Порядку проведення конкурсу з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, а також проведення конкурсу і підбиття його підсумків.

Наказом МОН від 23.06.2017 № 919, зареєстрованим у Мін’юсті 19.07.2017 за № 876/30744, затверджено Порядок проведення конкурсу з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”, який встановлює вимоги до кандидатів і терміни проведення конкурсу і оголошення результатів, а також умови прийняття комісією рішень.

З метою проведення конкурсного відбору представників і експертів від України Постановою № 873 утворено Комісію з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020” (далі – Комісія з відбору), а також затверджено Порядок роботи Комісії з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”.

Довідково. Пунктом 15 Порядку визначено, що організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Комісії покладено на МОН.

З метою забезпечення координації дій центральних органів виконавчої влади для здійснення в Україні заходів, визначених Програмою “Горизонт 2020”, Постановою № 873 утворено **Координаційний центр** як тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України і **затверджено Положення про Координаційний центр**. Пунктом 10 Положення про Координаційний центр організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення діяльності Координаційного центру покладено на МОН.

З метою імплементації Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020” та забезпечення інтеграції вітчизняного сектору наукових досліджень у Європейський дослідницький простір наказом № 1469 затверджено **Положення про національний контактний пункт** Рамкової програми Європейського Союзу з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”.

НКП – працівник базової організації (фізична особа), на базі якої утворюється НКП, на якого покладено функції з організаційно-методичного супроводу тематичних напрямів досліджень, визначених Європейською Комісією (далі – ЄК) для програми “Горизонт 2020”, для представництва національних інтересів за цими напрямами.

Угодою про участь у Програмі “Горизонт 2020” визначено, що грантові договори та/або контракти, укладені з українськими учасниками Програми “Горизонт 2020”, можуть передбачати наукові, фінансові, технологічні або

інші перевірки, які проводитимуться представниками Європейської Комісії або іншими особами, уповноваженими Європейською Комісією, в будь-який час на території таких учасників і їх субпідрядників. Перевірки учасників Програми “Горизонт 2020” та інспекції готуються та проводяться Європейською Комісією у тісній співпраці з визначеним компетентним органом України – Держфінмоніторингом, посадові особи якого можуть брати участь у перевірках на місці та в інспекціях.

За даними Держфінмоніторингу у 2016–2017 роках і протягом 5 місяців 2018 року Європейська комісія не інформувала Держфінмоніторинг про результати проведених перевірок і інспекцій учасників Програми “Горизонт 2020”, посадові особи Держфінмоніторингу не брали участь у проведенні таких перевірок.

2.7.2.2. Виявлений стан справ та висновки

Представлення інтересів України у рамках асоційованої участі у Програмі “Горизонт 2020” відкриває можливості для України залучатися до обговорення актуальних питань в програмних комітетах “Горизонт 2020”, формування фінансових пропозицій щодо актуальних і потрібних для України тем наукових досліджень, впливати на врахування інтересів України у Програмі.

Незважаючи на вимоги пунктів 1 і 3 Порядку роботи Комісії з відбору і пункту 2 розділу 1 Порядку проведення конкурсу щодо здійснення відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Програми “Горизонт 2020”, на конкурсній основі з дотриманням принципів добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості, об’єктивного та неупередженого оцінювання пропозицій учасників конкурсу, **на першому засіданні Комісії з відбору** (під головуванням заступника голови Комісії – заступника Міністра освіти і науки Стріхи М. В.) у зв’язку з необхідністю представлення національних інтересів 12.05.2017 **схвалено рішення про затвердження кандидатур представників від України (5 осіб) до окремих програмних комітетів Програми “Горизонт 2020” без проведення конкурсу.**

Довідково. Зокрема, представником до програмного комітету “Європейський дослідницький простір” визначено Шаповал С. С. (МОН), “Стратегічні конфігурації” – Загороднього А. Г. (НАН України); “Нанотехнології, нові матеріали, біотехнології, передові промислові виробництва” – Рагулю А. В.; “Євратом, конфігурація “fission”: технології ядерного ділення” – Гаркушу І. Є. (Інститут фізики плазми ННЦ “Харківський фізико-технічний інститут”); “Євратом, конфігурація “fission”: сфера термоядерного синтезу” – Воєводіна В. М. (Інститут фізики твердого тіла, матеріалознавства та технологій ННЦ ХФТІ).

У подальшому протягом 2017 року і I півріччя 2018 року Комісією проведено конкурс з відбору представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Програми “Горизонт 2020”. На сайті МОН оприлюднювалися оголошення про конкурс та його підсумки. Проте через відсутність контролю з боку МОН **Комісією з відбору не дотримано встановлених пунктом 1 розділу 3 Порядку проведення конкурсу термінів.**

Довідково. Так, замість встановленого строку проведення конкурсу 30 календарних днів з дати оприлюднення оголошення про конкурс, конкурс проводився 74 дні (з 29.08.2017 по 10.11.2017). Оскільки не було обрано достатньої кількості кандидатів, оголошувалися додаткові конкурси, терміни проведення яких також порушено (з 20.11.2017 по 19.01.2018 – 61 день; з 26.01.2018 по 02.03.2018 – 36 днів).

Аудитом встановлено, що всупереч вимогам Пріоритетного плану дій Уряду на 2017 рік і Деталізованого плану МОН № 275 у **2017 році не прийнято наказу МОН про делегування представників та експертів до комітетів**, відповідальних за проведення моніторингу виконання Програми “Горизонт 2020” за напрямками, які стосуються України.

Довідково. За поясненням МОН, у зв'язку з необхідністю якісної підготовки Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору міністерство ініціювало перед Урядом перенесення виконання цього пункту до Плану пріоритетних дій Уряду на 2018 рік.

У 2018 році МОН подано (лист від 25.06.2018 № 1/10–1887) на розгляд Кабінету Міністрів України відповідний проект розпорядження “Про делегування представників та експертів до комітетів, відповідальних за моніторинг виконання Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій “Горизонт 2020”. **Однак внаслідок порушення МОН вимог Регламенту Кабінету Міністрів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 № 950 (проект розпорядження не погоджено з Мінфіном і Мінекономрозвитку), проект повернено МОН.**

Отже, через зволікання посадовими особами МОН з прийняттям відповідних управлінських рішень, а також порушення Регламенту Кабінету Міністрів України особи, які пройшли визначену МОН процедуру конкурсного відбору, **не могли представляти інтереси України у програмних комітетах Програми “Горизонт 2020”.**

З метою забезпечення координації дій центральних органів виконавчої влади для здійснення в Україні заходів, визначених Програмою “Горизонт 2020”, Постановою № 873 утворено Координаційний центр як тимчасовий консультативно-дорадчий орган Кабінету Міністрів України. Проте аудитом встановлено, що **Координаційним центром не дотримано вимог пункту 8 Положення про Координаційний центр щодо проведення у встановлені строки (не рідше ніж 1 раз на три місяці) своїх засідань.** З моменту створення **Координаційного центру перше засідання відбулося під час проведення аудиту – 16.07.2018.** При цьому рішення ухвалювалися за відсутності кворуму (присутні були лише 30 відс. членів замість 50 відсотків).

Довідково. Абзацом четвертим пункту 8 Положення про Координаційний центр визначено, що засідання Координаційного центру є правоможним, якщо на ньому присутні більш як половина його членів. Проте на засіданні 16.07.2018 із 21 присутньої особи лише 6 осіб були членами Координаційного центру. За поясненням МОН, у разі, якщо член Комісії відповідно до персонального складу, затвердженого наказом МОН від 15.05.2017 № 702, з тієї чи іншої причини не міг бути особисто присутнім, він делегував офіційним листом замість себе представника.

Слід зазначити, що Положенням про НКП передбачено призначення наказом МОН **національного координатора НМНКП.** Проте всупереч

вимогам абзацу четвертого пункту 3 розділу 1 цього Положення **національного координатора НМНКП наказом МОН не призначено**. Натомість призначено національного координатора НКП. Як наслідок, **координація національної мережі НКП не здійснюється**.

Встановлено, що МОН забезпечує лише фінансову підтримку функціонування НКП, утворених на базі ЗВО та наукових установ, що віднесені до сфери управління МОН (спрямовано у 2017 році і I півріччі 2018 року 2606,8 тис. гривень). При цьому загальне керівництво та координацію діяльності НКП, створених на базі наукових установ НАН України, здійснює НАН України.

Підпунктом 2.1.3.2 додатка 1 до Грантової Угоди **функціональність НМНКП в Україні** як ключового інструменту для полегшення доступу українських установ і приватних осіб до Програми “Горизонт 2020” через підвищення ступеня інформованості та консультаційну діяльність **визначено одним із індикаторів вимірювання результатів** за цією Угодою.

В інформації, що подавалася МОН (листи від 28.11.2017 № 1/11–12423, 03.03.2017 № 1/11–2184) Представництву ЄС в Україні, зазначалося: “Мережа НКП є функціональною та покриває всі тематичні пріоритети програми”.

Проте в МОН відсутні підтвердні документи щодо здійснення аналізу ефективності функціонування НМНКП.

ЗВО, що належать до сфери управління МОН, на базі яких створено НКП, на виконання вимог Положення про НКП надавали МОН звіти про їх діяльність. За відсутності єдиної методики і правил звітування звіти НКП є різними за структурою та змістом. Узагальнення і аналіз наведеної у звітах інформації МОН не здійснювалося. Таким чином, **всупереч вимогам розділу 3 Положення про НКП в Україні відсутні єдині методики та правила функціонування НКП**.

Визначені пунктом 4 розділу I Положення про НКП **функції національного координатора НМНКП фактично не виконувалися**: органам державної влади пропозиції з питань участі в європейських науково-технічних програмах і програмах у галузі досліджень та інновацій МОН не подавалися.

Під час аудиту проведено опитування учасників Програми “Горизонт 2020”. Аналіз їх відповідей засвідчує відсутність взаємодії з МОН при виконанні проектів та недостатній рівень інформованості юридичних осіб України з питань участі у проектах.

Довідково. Наприклад, міжнародна громадська організація “Київський економічний інститут” на лист від 02.07.2018 № 05–494 повідомила: “Немає інформації і знань про всі можливості. Наші спроби отримати допомогу від НКП Програми “Горизонт 2020” в Україні у 2015 році не увінчались успіхом.”

За інформацією МОН, українські учасники активно беруть участь у Програмі “Горизонт 2020”.

Публічні дані, розміщені на сайті інформаційної служби співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії CORDIS (<http://cordis.europa.eu>)

станом на 10.08.2018, свідчать, що за 100 проектами за участі України **плановий обсяг фінансування українських учасників на весь період їх виконання (2014–2022 роки) становить 14939,0 тис. євро** (у т. ч. за проектами, завершеними станом на 01.09.2018, – 1286,02 тис. євро).

Довідково. Інформаційною службою співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії відображено дані щодо 132 участей українських юридичних осіб у 100 проектах Програми. Найбільша активність учасників спостерігається серед приватних прибуткових підприємств – 52 участі, загальний плановий обсяг фінансування – 8617,02 тис. євро (57,7 відс.), а також серед наукових установ – 36 участей – 3524,69 тис. євро (23,6 відс.); ЗВО – 31 участь – 2058,59 тис. євро (13,8 відс.); державних установ – 7 участей – 419,39 тис. євро (2,8 відс.); інших організацій – 6 участей – 319,32 тис. євро (2,1 відсотка).

При цьому, за даними МОН, найбільша кількість організацій, які беруть участь у Програмі “Горизонт 2020”, – це приватний сектор. Так, серед українських учасників проектів Програми **44 приватні прибуткові організації** (42,3 відс.); **31 науково-дослідна організація** (29,8 відс.); **19 ЗВО** (18,3 відс.); **3 державні органи** (2,9 відс.); **7 інших організацій** (6,7 відсотка).

Слід зауважити, що 16.07.2018 на першому засіданні Координаційного центру (протокол № 1) під головуванням голови Координаційного центру – Міністра освіти і науки України Гриневич Л. М. зазначалось: **17877,46 тис. євро, отриманих українськими учасниками міжнародних консорціумів за 2014–2018 роки, перевищують внесок України у бюджет Програми “Горизонт 2020”, який становить 12508,28 тис. євро. Водночас ця інформація не має документальних підтверджень і є неспівставною.** Зокрема, 12508,28 тис. євро – це внесок за участь у Програмі за 2016–2017 роки і 2/5 частки внеску за 2015 рік, а 17877,46 тис. євро – це обсяг планових видатків на виконання українськими учасниками проектів у рамках Програми “Горизонт 2020” протягом усього періоду їх дії (2014–2022 роки).

Довідково. Слід зазначити, що під час аудиту МОН листом від 06.07.2018 № 1/12-5417 за підписом заступника Міністра освіти і науки України Стріхи М. В. надано Рахунковій палаті інформацію, відповідно до якої “МОН не здійснює моніторинг фактичного надходження коштів за проектами Програми “Горизонт 2020” на рахунки установ”.

Під час аудиту на запит Рахункової палати МОН листом від 24.05.2018 № 1/11–5665 надало інформацію, згідно з якою станом на травень 2018 року **Україна бере участь у 98 проектах Програми “Горизонт 2020”, за якими передбачено 17839,95 тис. євро на 2014–2022 роки.**

Аналіз цієї інформації засвідчив, що вона є **неповною, оскільки не містить даних щодо окремих проектів**, грантові угоди на виконання яких фактично уклалися українськими учасниками (*EUROfusion, BELLA-S1, RI-LINKS2UA, COMPACT, Train-to-NZEB*). Загальний плановий обсяг фінансування української сторони за цими проектами – **723,17 тис. євро.** МОН листом від 06.07.2018 № 1/12–5417 пояснило відсутність даних у статистичній інформації помилкою, що також **підтверджує факт**

непроведення МОН моніторингу участі українських ЗВО і наукових установ у Програмі “Горизонт 2020”.

Крім того, аудит засвідчив, що надана до аудиту МОН інформація містить дані щодо проектів, участь України в яких станом на 20.08.2018 не підтверджена грантовими угодами.

Довідково. Наприклад, на сайті інформаційної служби співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії відсутні дані про грантову угоду за проектом АМВЕС³⁴. За даними МОН, координація проекту АМВЕС здійснюється Україною, загальна його вартість – 1699,67 тис. євро. Кошти розподілені таким чином: Харківський національний аерокосмічний університет ім. В. Жуковського (координатор проекту) – 320,13 тис. євро; партнери проекту: АТ “МОТОР СІЧ” – 830,0 тис. євро; ДП “Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро “Прогрес” імені академіка О. Г. Івченка” (партнер) – 549,54 тис. гривень. Також станом на 10.08.2018 відсутні дані щодо грантової угоди за проектом NanoCornea³⁵. За даними МОН, ДП “Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова НАМН України” бере участь у проекті NanoCornea як партнер з обсягом фінансування 313,11 тис. євро. Документальні підтвердження щодо такої участі до аудиту не надано.

Отже, МОН не володіє повною інформацією про участь України у Програмі “Горизонт 2020”.

Довідково. Слід зазначити: під час аудиту МОН підтвердило (лист від 06.07.2018 № 1/12–5417), що не володіє інформацією, зокрема, про замовників наукового і науково-технічного результату за грантовими угодами; умови участі українських юридичних осіб у проектах, за якими не укладено грантових угод (субпідряд тощо); завершені проекти за участі українських юридичних осіб; інтелектуальну власність і зміст створеної науково-технічної продукції в рамках виконання проектів.

Джерелом інформації МОН про участь юридичних осіб України у проектах Програми “Горизонт 2020” є дані порталу e-CORDA, які використовуються відповідно до підписаної МОН декларації про конфіденційність. Однак МОН не здійснює системного аналізу отриманої із сайта інформації.

Асоційоване членство у Програмі “Горизонт 2020” відкрило нові можливості для України, зокрема, здійснення українськими ЗВО і науковими установами координації проектів (координатор взаємодіє із замовником, отримує загальну суму коштів за проектом, перераховує їх учасникам, якщо виконуються умови і правила участі в проекті) та доступ українських бізнес-суб’єктів до інструментів малого і середнього бізнесу, призначених для забезпечення бізнес-інноваційних грантів і підтримки малого і середнього бізнесу.

Так, за даними інформаційної служби співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії, станом на 10.10.2018 українські юридичні особи здійснювали координацію 12 проектів, із них дев’яти – приватні прибуткові організації; одного – заклад вищої освіти (Львівський національний політехнічний університет); двох – наукова установа (Інститут фізики НАН України). Загальна планова вартість цих проектів –

³⁴ “Advanced Modelling Methodology for Bearing Chamber in Hof Environment” (англійська).

³⁵ “Nanoscale fabricated corneal implants for endogenous regeneration” (англійська).

4229,64 тис. євро, у т. ч. для українських учасників – 2870,64 тис. євро. Однак інформація про **фактичні обсяги фінансування** на сайті відсутня.

На запити Рахункової палати щодо повноти фінансування завершених проектів, координованих бізнес-суб'єктами, **МОН інформацію не надало.**

Довідково. Встановлено, що із 9 проектів, координованих бізнес-суб'єктами, 7 вже завершено. Всі вони тривали 6 місяців і виконувалися за типом фінансування SMI-1 “Інструмент підтримки середніх і малих підприємств” 1-й етап, який передбачає фінансування оцінки здійсненності запропонованої концепції. Загальний плановий обсяг їх фінансування – 350,00 тис. євро. (по 50,00 тис. євро кожний). Два проекти не завершено: один координується українським бізнес-суб'єктом, виконується за типом фінансування SMI-2 “Інструмент підтримки середніх і малих підприємств” 2-й етап, який передбачає фінансування випробування і створення ринкового зразка продукту (обсяг фінансування – 1220,89 тис. євро), інший – за типом фінансування MSCA-RISE “Дії Марії Складовської-Кюрі” – “Обмін кадрами у сфері досліджень та інновацій”, обсяг фінансування українського учасника – 409,5 тис. євро.

Три проекти координуються бюджетними установами: Львівським національним політехнічним університетом проект IMAGE³⁶ розпочато у 2018 році, його загальна планова вартість – 1692,00 тис. євро, у т. ч. для українських учасників – 747,00 тис. євро, схема фінансування – MSCA-RISE. Інститут фізики НАН України координує два проекти: EEN-Ukraine³⁷ (загальна планова вартість – 75,75 тис. євро, у т. ч. для українських учасників – 75,75 тис. євро, схема фінансування – EEN-SGA³⁸); проект *assymcur*³⁹ (загальна планова вартість – 202,50 тис. євро, у т. ч. для українських учасників – 67,50 тис. євро, схема фінансування – MSCA-RISE).

Слід також зазначити, що 23 участі (17,4 відс.) українських учасників у проектах Програми “Горизонт 2020” не передбачають безпосереднє отримання коштів на виконання проектів, із них 17 (73,9 відс.) – це наукові установи і ЗВО (16 проектів фінансувалися за схемами MSCA “Дії Марії Складовської-Кюрі”).

Отже, **найбільше переваг від асоційованої участі у проектах Програми “Горизонт 2020” набули приватні прибуткові підприємства України, для яких відкрито принципово нові можливості.**

Встановлено, що всупереч вимогам частини другої статті 16 Закону № 1906 та доручення Кабінету Міністрів України від 18.05.2010 № 25597/41/1-07 **МОН не надавало МЗС інформацію, що стосується виконання міжнародних договорів України, зокрема Угоди про участь у Програмі “Горизонт 2020”.**

³⁶ “Engineering of Anisotropic Materials for Creating Active Cel Innovative Optical/ Quasioptical Technologies and Nano Is with Substantially Improved Energy Efficiency” (англійська).

³⁷ “Innovation capacity building in Ukrainian SMEs and enhancing cooperation with European SMEs” (англійська).

³⁸ Specific Grant Agreement Enterprise Europe Network (англійська).

³⁹ “The influence of the cell membrane asymmetry and curvature on the functioning of membrane proteins and the transport of therapeutic compounds” (англійська).

2.7.2.3. Рекомендації МОН:

- виконувати зобов'язання щодо забезпечення роботи Координаційного центру з питань виконання Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт 2020";

- призначити наказом МОН національного координатора національної мережі національних контактних пунктів та розробити і затвердити єдині методики і правила функціонування національних контактних пунктів в Україні.

2.8. Стан співробітництва за Програмою наукових досліджень та навчання Євратом

2.8.1. Набуття Україною з 2016 року статусу асоційованого члена Програми Євратом відкрило шляхи для участі українських вчених у перспективних проектах у сфері ядерної енергетики, а також можливості імплементації державою стандартів ядерної безпеки Європейського Союзу. Проте в МОН відсутні дані щодо результатів наукових проектів, які виконувалися в рамках співпраці з Євратом, а отже, невідомі вигоди та переваги, отримані Україною від такого співробітництва.

МОН не забезпечило належного виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, зокрема щодо сплати внеску до загального бюджету Європейського Союзу за 2017 рік за участь у Програмі Євратом. Як наслідок, заборгованість за 2017 рік була погашена за рахунок виплат ЄС на користь України в рамках інших програм технічної допомоги.

2.8.1.1. Законодавча база

Угода між Урядом України та Євратом ратифікована Законом № 1542.

Статтею 1 Угоди Євратом передбачено, зокрема, що Україна бере участь у Програмі наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2014–2018) як асоційована країна за правилами та на умовах, встановлених чи згаданих у цій Угоді та додатках до неї, у Регламенті Євратом № 1314/2013 і ЄС № 1290/2013 Європейського Парламенту та Ради, включаючи делеговані акти та будь-які інші подальші правила (постанова (ЄС)) № 1290/2013 Європейського Парламенту та Ради від 11.12.2013. **Водночас в МОН відсутні легалізовані базові підтвердні документи державною мовою, в яких визначені правила та умови участі України в програмі Євратом.**

Статтею 5 Регламенту (Євратом) № 1314/2013 визначено: умови, на яких Україна може брати участь у Програмі як асоційована країна, та її фінансовий внесок, що базується на розмірі її внутрішнього валового продукту, визначаються угодою між Євратомом та відповідною країною.

2.8.1.2. Виявлений стан справ та висновок

Аудитом встановлено, що **28.10.2016** набрала чинності Угода між Урядом України та Євратом, відповідно до вимог якої Україна має зобов'язання сплачувати внесок до загального бюджету Європейського

Союзу (це дасть змогу максимально використовувати переваги асоційованої участі Україні у Програмі).

Довідково. Зокрема, Угодою визначено, що Програма спрямована на постійне покращення ядерної безпеки, захищеності та радіаційного захисту головним чином для того, щоб у майбутньому зробити внесок у довгострокову декарбонізацію енергетичної системи у безпечний, ефективний та надійний спосіб

Водночас через зволікання МОН (незважаючи на збільшення обсягу видатків за бюджетною програмою 2201380 згідно з Розпорядженням № 902-р) у 2017 році внески у сумі 5411,3 тис. грн не сплачено, кошти повернено до бюджету.

Довідково. Аудитом встановлено, що МОН лише 16.08.2017⁴⁰ надіслало до Мінфіну розроблений ним проект постанови Кабінету Міністрів України “Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для виконання зобов’язань України у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва”. Проте Мінфін його не погодив⁴¹, оскільки Законом України “Про Державний бюджет України на 2017 рік” видатки на сплату внеску за асоційовану участь України у Програмі Євратом (2014–2018) не передбачено. Також Мінфін не погодив⁴² змін до паспорта бюджетної програми 2201380, які МОН надіслало листом від 19.12.2017 № 1/12–7847, оскільки зміни до Порядку 1197 щодо сплати внеску до загального бюджету Європейського Союзу за участь у Програмі Євратом були внесені лише 27.12.2017 Постановою № 1066.

Згідно з Угодою Євратом будь-яка затримка у сплаті внеску **призводить до виплати Україною процентів за прострочений платіж** на суму неоплаченого боргу з дати строку оплати. Водночас, за даними МОН (інформація Представництва ЄС в Україні), **заборгованість зі сплати фінансового внеску України за асоційовану участь у Програмі Євратом за 2017 рік у сумі 168380,75 євро (у т. ч. пеня – 397,09 євро) була погашена за рахунок виплат ЄС на користь України в рамках інших програм технічної допомоги.** Це дало змогу українським вченим протягом 2017 року брати участь у проектах Програми Євратом.

Головними документами, які регламентують правила та умови участі України в Програмі, зокрема, є регламенти Євратом № 1314/2013 та ЄС № 1290/2013 (Європейського Парламенту та Ради). Проте **в МОН відсутні регламенти, перекладені державною мовою.**

За інформацією МОН, окремі ЗВО і наукові установи НАН України в рамках Програми Євратом протягом 2017 – I півріччя 2018 року **брали участь у теоретичних дослідженнях і спільній роботі на термоядерних установках ЄС.** Також виконувалися програми експериментів на українських установках, зокрема, стелаторі У-2М та плазмовому прискорювачі КСПП, що забезпечує інтеграцію українських установок зі спільними міжнародними проектами та надає можливість подальшої модернізації обладнання.

Довідково. Зокрема, ННЦ ХФТІ 29.07.2017 підписано угоду про приєднання до Європейської спільної програми EUROfusion та до угоди з відповідним консорціумом.

⁴⁰ Лист від 16.08.2017 № 1/12–5302).

⁴¹ Лист від 28.08.2017.

⁴² Лист Мінфіну від 27.12.2017 № 07020–09–5/36640.

Виконується навчальна програма в галузі термоядерних досліджень Fusenet. Під егідою Державного агентства України з управління зоною відчуження як координатора виконується проект NFRP-2018-5 з розроблення дорожньої карти щодо досліджень зняття з експлуатації ядерного пального, спрямованих на підвищення безпеки, мінімізацію впливу на навколишнє середовище та зменшення витрат. Беруть участь у проекті компанії Westinghouse Electric з постачання безпечного ядерного пального для реакторів ВВЕР-440 (ESSANUF). Також у робочих пакетах є програми Євратом з ядерного синтезу: “Дослідження на середніх токамаках”, “JET1”, “Діагностика та керування”, “Стеларатор” та “Плазмово-поверхнева взаємодія”.

За даними МОН, європейське фінансування українських проектів у робочих пакетах EUROfusion становить більше 143,2 тис. євро на рік, що забезпечує реалізацією двох проектів, відібраних з 35 поданих пропозицій українськими науковцями. Водночас у МОН відсутні підтвердні документи щодо такого фінансування.

МОН також не володіє даними щодо результатів наукових проектів, які виконувалися в рамках співпраці з Євратом.

2.8.1.3. Рекомендації МОН:

- розмістити в окремому розділі інформаційного порталу “Горизонт 2020” МОН українською мовою регламенти Євратом № 1314/2013 та ЄС № 1290/2013 Європейського Парламенту та Ради, а також рішення Ради Європи від 03.12.2013 № 2013/743/EU, відповідно до яких Україна бере участь у Програмі Євратом;

- запровадити з метою здійснення моніторингу ефективності участі українських науковців у Програмі Євратом надання до МОН звітів ЗВО і наукових установ про результати такої участі.

Член Рахункової палати

В. І. Невідомий

Зведені дані щодо виконання у 2017–2018 роках зобов'язань України зі сплати внесків до бюджету міжнародних організацій та фактично спрямованих цими організаціями міжнародних коштів на виконання українськими вченими наукових проектів

Назва організації, програми	Дата ратифікації	Внески України		Утримання приміщень	Учасники програми	Надходження міжнародних коштів у рамках співробітництва
		за 2017 рік	за 2018 рік			
Рамкова програма Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій "Горизонт 2020"	15.07.2015 асоційоване членство	6449,8 тис. євро (сплачено)	6970,1 тис. євро станом на 17.08.2018 не сплачено. За несплату першої частки внеску нарахована пеня – 12,2 тис. євро	–	країни світу	За даними МОН, українські учасники за 2014–2018 роки отримують 17,88 млн євро, що перевищує внесок України у бюджет Програми "Горизонт 2020", який становить 12,51 млн євро (за 2016–2017 роки). Проте згідно з публічними даними, розміщеними на сайті інформаційної служби співтовариства досліджень та розвитку Європейської Комісії CORDIS (http://cordis.europa.eu), станом на 10.08.2018 за участі України виконуються 100 проектів, за якими плановий обсяг фінансування українських учасників на весь період їх виконання (на 2014–2022 роки) – 14,9 млн євро (з них спрямовано на проекти, завершені станом на 01.09.2018, – 1,29 млн євро), у т. ч. за трьома проектами EURATOM – 0,449 млн євро (з них спрямовано на проекти, завершені станом на 01.09.2018, – 0,113 млн євро)
Програма наукових досліджень та навчання "Євратом"	22.09.2016 асоційоване членство	168,4 тис. євро, у тому числі 397,09 євро пені оплачено за рахунок виплат ЄС на користь України в рамках інших програм технічної допомоги	72,3 тис. євро Сплачено 1 частку внеску за 2018 рік	–	країни ЄС	
Міжнародна європейська інноваційна науково-технічна програма EUREKA	01.10.2008 членство у програмі	19,1 тис. євро (сплачено)	16,8 тис. євро Станом на 17.08.2018 не сплачено	–	40 країн + ЄС	кожна країна забезпечує фінансування своїх проектів самостійно

Продовження додатка

Назва організації, програми	Дата ратифікації	Внески України		Утримання приміщень	Учасники програми	Надходження міжнародних коштів у рамках співробітництва
		за 2017 рік	за 2018 рік			
Європейська організація ядерних досліджень (ЦЕРН)	02.09.2014 асоційоване членство	1276,75 тис. швейц. франків (у т. ч. пеня за 2016 рік – 270,0 тис. швейц. франків) (сплачено)	1000,0 млн. швейц. франків станом на 17.08.2018 не сплачено	–	22 країни Європи	Витрати ЦЕРН (протягом 2017–квітня 2018 року) на співробітників з України становили 1803,6 тис. швейц. франків, у т. ч. спрямовано на стипендії, підтримку студентів технічних спеціальностей – 851,9 тис. швейц. франків; за поставлену продукцію – 23,6 тис. швейц. франків, інші видатки ЦЕРН (програма для вчителів з України, виставка ЦЕРН) – 28,0 тис. швейц. франків
Функціонування міжурядової організації - Український науково-технологічний центр (УНТЦ)	04.05.1994 Україна - країна-реципієнт (отримує фінансування від США і ЄС на наукові дослідження)	–	–	Україна забезпечує УНТЦ приміщенням і сплачує видатки на його утримання (за 2017–2018 рр. – 549,0 тис. грн)	країни ЄС, США, Канада	За даними МОН, Україна брала участь у 1997–2018 роках у 32 проектах Програми “EUREKA”, загальна вартість яких 159,3 млн євро, з них частка України – 6,8 млн євро. Проте джерело забезпечення Україною цих коштів МОН невідомо. Аудитом встановлено, що у 2017–2018 роках підтримка держави Проекту EUREKA, який виконується за участі України, становить 389 тис. гривень.